

Ocena dodane vrednosti pristopa LEADER

Smernice

Maj 2024

*This document contains the translation of the guidelines ‘**Assessing the added value of LEADER**’ of July 2024. The translation is intended to make the guidelines more helpful and accessible to different stakeholders. The translated document has not been subject to a layout and editorial check, and so the European Evaluation Helpdesk for the CAP makes no claims, promises, or guarantees about the accuracy, completeness, or adequacy of the translation and expressly disclaims liability for any errors or omissions in the translated content. The final reference text is the English version of the guidelines document, available at [this link](#).*

For any use outside of its original intent, or any modifications made to the content of the guidelines, prior written permission must be obtained from the European Evaluation Helpdesk for the CAP. Commercial use of this material is strictly prohibited. Please contact: evaluation@eucapnetwork.eu for any questions in this respect.

Obvestilo o avtorskih pravicah

© Evropska unija, 2024

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Predlog navedbe vira:

EVROPSKA KOMISIJA – Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja – Enota A.3 (2024): Smernice. Ocena dodane vrednosti pristopa LEADER

Izjava o omejitvi odgovornosti

Smernice izražajo navedbe in stališča avtorjev in ne nujno tudi uradnega stališča Komisije. Komisija ne jamči za točnost podatkov, vključenih v te smernice. Niti Komisija niti osebe, ki delujejo v njenem imenu, niso odgovorne za uporabo podatkov iz teh smernic.

Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP je odgovorna za podporo pri spremljanju in vrednotenju na ravni EU in držav članic. Deluje pod vodstvom enote A.3 (Enota za smotrnost politike) Generalnega direktorata Evropske komisije (EK) za kmetijstvo in razvoj podeželja (GD AGRI). Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP vsem deležnikom pri vrednotenju, zlasti GD AGRI, nacionalnim organom, organom upravljanja in izvajalcem vrednotenja, pomaga z razvijanjem in razširjanjem ustreznih metodologij in orodij; zbiranjem in izmenjavo dobrih praks; gradnjo zmogljivosti ter komuniciranjem s člani mreže o temah, povezanih z vrednotenjem.

Dodatne informacije o dejavnostih Evropske službe za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP so prek strežnika Europa na voljo na povezavi <https://eu-cap-network.ec.europa.eu/support/evaluation>.

Kazalo

Uvod	1
Del I Okvir.....	4
1 Pregled pojma dodane vrednosti pristopa LEADER	5
DEL II: Operacionalizacija pojma dodane vrednosti pristopa LEADER in njegovih komponent	9
2 Kako operacionalizirati pojem dodane vrednosti pristopa LEADER.....	10
3 Kaj je treba upoštevati pri razvoju okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER	16
Del III Predlagani okvir vrednotenja	20
4 Razvoj morebitnega okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER	21
5 Razčlenitev glavnih komponent predlaganega okvira vrednotenja	23
6 Pregled razpoložljivih virov podatkov/informacij	33
Del IV Razlaga rezultatov	36
7 Kako razlagati rezultate vrednotenja dodane vrednosti v okviru pristopa LEADER.	37
V ločenih dokumentih:	
Priloga 1	Podatkovni listi kazalnikov dodane vrednosti pristopa LEADER
Priloga 2	Primer zbirke podatkov o spremljanju na ravni LAS
Priloga 3	Dejavniki, ki olajšujejo ali ovirajo merjenje dodane vrednosti pristopa LEADER
Priloga 4	Primer povezovanja načel LEADER s komponentami dodane vrednosti pristopa LEADER
Priloga 5	Podroben okvir vrednotenja (z dodatnimi kazalniki)
Priloga 6	Primeri uporabe predlaganega okvira vrednotenja
Priloga 7	Delovne opredelitve in glosar
Priloga 8	Viri

Tabele

Preglednica 1: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – izboljšanje socialnega kapitala – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov	10
Preglednica 2: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – izboljšanje upravljanja – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov	12
Preglednica 3: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – boljši rezultati in vplivi – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov	14
Preglednica 4: Primer okvira vrednotenja za izboljšanje socialnega kapitala	24
Preglednica 5: Primer okvira vrednotenja za izboljšanje upravljanja	26
Preglednica 6: Primer okvira vrednotenja za boljše rezultate in vplive	29
Preglednica 7: Primer okvira vrednotenja strukturnih sprememb	32
Preglednica 8: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z mrežami	37
Preglednica 9: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z lokalnim upravljanjem	39
Preglednica 10: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z večjim finančnim vzvodom	41
Preglednica 11: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z zmogljivostjo pristopa LEADER, da na območju LAS povzroči strukturne spremembe	44

Slike

Slika 1: Dodana vrednost pristopa LEADER.....	7
Slika 2: Pot do strukturnih sprememb na območju LAS.....	8
Slika 3: Splošna struktura okvira vrednotenja.....	21

Seznam kratic

SKP	Skupna kmetijska politika
GD AGRI	Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
OS EIP	Operativna skupina evropskega partnerstva za inovacije

ELARD	Evropsko združenje LEADER za razvoj podeželja
ENRD	Evropska mreža za razvoj podeželja
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
DU	Dejavnik(-i) uspeha
LAS	Lokalna akcijska skupina
SLR	Strategija lokalnega razvoja
LEADER	Pobuda Skupnosti za razvoj podeželja
OU	Organ upravljanja
NM	Nacionalna mreža SKP
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
PA	Plačilna agencija
OSSV	Okvir smotrnosti, spremljanja in vrednotenja
PRP	Program razvoja podeželja
TDS	Tematska delovna skupina

Zahvala

Smernice so pripravili strokovnjaki za vrednotenje Costas Apostolopoulos, Julia Marosek, Marili Parissaki, Elena Pisani, Kim Pollermann, Sari Rannanpää, Annette Aagaard Thuesen, Paola Torcia, Carlotta Valli, Neringa Viršilienė ob podpori dragocenih prispevkov članov tematske delovne skupine, ki jo je za pripravo teh smernic vzpostavila služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju. Tematska delovna skupina in odbor deležnikov sta bila skupaj sestavljena iz več kot 90 članov, vključno z ocenjevalci, organi upravljanja, raziskovalci, nacionalnimi mrežami SKP, ELARD, lokalnimi akcijskimi skupinami in predstavniki GD za kmetijstvo in razvoj podeželja (GD AGRI).

Predstavniki GD AGRI so prispevali k temu, da so smernice skladne z okvirom politike EU.

Tematsko delovno skupino je usklajevala Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP pod vodstvom Valdisa Kudiņša.

Brigit Zomer in Margherita Sforza sta pomagali pri razvojnem delu ter poskrbeli za kakovost in vizualno podobo končnih smernic.

Uvod

Pristop LEADER ¹/lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, se v Evropski uniji (EU) izvaja že več kot trideset let. Njegova področje uporabe in orodja so se razširila na več programskih obdobjih. Pristop LEADER za lokalni razvoj se je glede na študijo, v kateri je bil ta pristop v programskem obdobju 2014–2020 ² ocenjen po vsej EU, izkazal kot učinkovit pri usmerjanju lokalnega razvoja podeželja in doseganju gospodarskega razvoja, krepitvi socialne strukture in zmogljivosti ter izboljšanju lokalnega upravljanja, pri čemer je bil dobro usklajen z drugimi politikami. To se priznava tudi v uredbi o strateških načrtih SKP ³, zato je pobuda LEADER v obdobju 2023–2027 še naprej obvezna pri intervencijah v obliki sodelovanja in z najmanjšimi dodeljenimi sredstvi v višini 5 % skupnega prispevka Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) za strateški načrt SKP.

Kljub bogatim izkušnjam pri ocenjevanju pristopa LEADER se pri obravnavanju njegove dodane vrednosti nenehno pojavljajo izzivi. To je bilo poudarjeno v posebnem poročilu Evropskega računskega sodišča o pristopu LEADER ⁴, v katerem je bilo ugotovljeno, da se s pobudo LEADER spodbuja angažiranost na lokalni ravni, vendar o dodatnih koristih še ni zadostnih dokazov. V poročilu je bilo tudi poudarjeno, da kazalniki SKP ne omogočajo smiselne ocene stroškov in koristi pristopa LEADER. Za programsko obdobje 2023–2027 se zbira širši sklop kazalnikov o lokalnih akcijskih skupinah (LAS) in njihovih dejavnostih ⁵.

Namen teh smernic je zagotoviti ozadje in utemeljitev za oceno dodane vrednosti pristopa LEADER v okviru strateških načrtov SKP za obdobje 2023–2027 ter nato določiti primer okvira vrednotenja, kako to storiti v praksi. Okvir vrednotenja temelji na predpostavki, da se lahko s pristopom LEADER zagotovi dodana vrednost, tj. da se lahko zagotovijo koristi (ne nujno v finančnem smislu), ki presegajo dodatne stroške, povezane z uporabo te metode, in da je ta dodana vrednost sestavljena iz treh glavnih komponent: izboljšanja socialnega kapitala, izboljšanja lokalnega upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov projektov, ki se izvajajo v okviru strategij lokalnega razvoja.

¹ V skladu z opredelitvami pojmov iz člena 3 [Uredbe \(EU\) 2021/2115](#) Leader pomeni lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, kot je navedeno v členu 31 [Uredbe \(EU\) 2021/1060](#). Zato je v nadaljevanju tega dokumenta navedeno preprosto Leader.

² CCRI, OIR, ADE, (2021). [Podporna študija vrednotenja učinka pristopa Leader na uravnotežen teritorialni razvoj](#).

³ Uvodna izjava 93 [Uredbe \(EU\) 2021/2115](#).

⁴ Evropsko računsko sodišče (2022). S pobudo Leader in lokalnim razvojem, ki ga vodi skupnost, se spodbuja angažiranost na lokalni ravni, vendar o dodatnih koristih še ni zadostnih dokazov. *Posebno poročilo št. 10, 2022*, Urad za publikacije Evropske unije <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/9cedc5a8-45ec-11ed-92ed-01aa75ed71a1>.

⁵ Člen 14 [Izvedbene uredbe Komisije \(EU\) 2022/1475](#) in Priloga VII k navedeni uredbi.

Ta koncept dodane vrednosti pristopa LEADER je bil prvič opisan v prejšnjih smernicah Evropske mreže za razvoj podeželja (iz leta 2017) ⁶.

Ciljna skupina teh smernic so predvsem organi upravljanja SKP in ocenjevalci strateških načrtov SKP, zlasti tisti, ki se posebej ukvarjajo s spremljanjem izvajanja in vrednotenja pristopa LEADER ter njegove dodane vrednosti. Te smernice bi jim morale omogočiti, da razvijejo ustrezen okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER, iz obsežnega nabora podrobno predstavljenih kazalnikov izberejo ustrezne kazalnike, vzpostavijo potrebne zbirke podatkov in druge ureditve zbiranja informacij ter razložijo rezultate spremljanja in vrednotenja. Smernice so zanimive in koristne tudi za druge deležnike, zlasti LAS, pri zbiranju podatkov in spremljanju izvajanja ter ocenjevanju dodane vrednosti pristopa LEADER na lokalni ravni, pa tudi za tiste, ki jih podpirajo ali z njimi kako drugače sodelujejo.

Čeprav smernice niso zavezujoče, **temeljijo na veljavni zakonodaji EU**, zlasti izvedbeni uredbi ⁷, v kateri je dodana vrednost pristopa LEADER ena od tem, ki jih morajo oceniti države članice. Zato so v smernicah državam članicam ponujene možnosti za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER, ki se lahko prilagodijo glede na njihove posebne okoliščine, potrebe po vrednotenju ter ob upoštevanju intervencijske logike in izvajanja strateškega načrta SKP.

Smernice so sestavljene iz štirih delov, in sicer:

v **delu I** sta predstavljena ozadje in kratek pregled pojma dodane vrednosti pristopa LEADER.

Del II se osredotoča na operacionalizacijo pojma dodane vrednosti pristopa LEADER, na podlagi katere se bo oblikoval okvir vrednotenja. V tem delu so opredeljeni premisleki za oblikovanje okvira vrednotenja.

Del III vsebuje predlog primera okvira vrednotenja za oceno dodane vrednosti pristopa LEADER. Za vsako komponento dodane vrednosti pristopa LEADER in njene elemente, vključno z vprašanji za vrednotenje, ustreznimi dejavniki uspeha ter povezanimi kazalniki učinka, rezultatov in vpliva, je izoblikovan primer okvira vrednotenja. Ta del obravnava tudi vire podatkov, povezane s predlaganimi primeri okvira vrednotenja.

⁶ Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju razvoja podeželja (2017). [Smernice: Vrednotenje pristopa Leader/lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost.](#)

⁷ Člen 2, točka (d), [Izvedbene uredbe \(EU\) 2022/1475.](#)

Del IV daje vpogled v to, kaj je treba upoštevati pri razlagi dokazov, pridobljenih s kazalniki dodane vrednosti pristopa LEADER in povezanimi dejavniki uspeha, da bi odgovorili na vprašanja za vrednotenje.

V **osmih prilogah** smernic so navedena praktična orodja, ki se lahko uporabijo pri analizi dodane vrednosti pristopa LEADER, na primer:

- podrobni podatkovni listi kazalnikov za vsak kazalnik, vključen v predlagani okvir vrednotenja (Priloga 1);
- primeri zbirke podatkov o spremljanju na ravni LAS (Priloga 2);
- dejavniki, ki olajšujejo in ovirajo merjenje dodane vrednosti pristopa LEADER (Priloga 3), in primeri povezovanja načel LEADER s komponentami dodane vrednosti (Priloga 4);
- podroben okvir vrednotenja, ki zajema dodatne kazalnike za vsak element dodane vrednosti pristopa LEADER (Priloga 5);
- primeri, ki kažejo, kako se lahko okvir vrednotenja iz teh smernic uporablja v praksi (Priloga 6);
- delovne opredelitve (Priloga 7) in sklici na vire informacij, uporabljene v tem dokumentu (Priloga 8).

Del I

Okvir

1 Pregled pojma dodane vrednosti pristopa LEADER

V tem poglavju so opisani glavne komponente pojma dodane vrednosti pristopa LEADER in procesi, ki omogočajo ustvarjanje dodane vrednosti, kot so bili opredeljeni v programskem obdobju 2014–2020. V njem je določena podlaga za operacionalizacijo tega pojma v obdobju 2023–2027, in sicer v poglavju 2.

Dodana vrednost pristopa LEADER je za programsko obdobje 2023–2027 navedena v uredbah EU, zlasti Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475, v kateri je ta dodana vrednost ena od tem strateškega načrta SKP, ki jih je treba oceniti, kadar je to ustrezno. Podatki za spremljanje in vrednotenje v navedeni uredbi ustrezajo trem komponentam dodane vrednosti pristopa LEADER (izboljšanje socialnega kapitala, izboljšanje upravljanja ter boljši rezultati in vplivi)⁸. Od držav članic se prav tako pričakuje, da v strateških načrtih SKP predložijo opis pričakovane dodane vrednosti pristopa LEADER in načina uporabe njegovih načel⁹.

Delovna opredelitev dodane vrednosti pristopa LEADER izhaja iz dela tematske delovne skupine službe za pomoč uporabnikom pri vrednotenju v letu 2017 in je nezavezujoč pojem. Opredeljena je kot **koristi, ki jih prinaša pravilna uporaba metode LEADER, v primerjavi s koristmi, ki bi bile zagotovljene brez uporabe te metode**. Pri metodi LEADER gre za kombinirano uporabo njegovih sedmih načel: (1) pristopa od spodaj navzgor; (2) območnega pristopa; (3) lokalnih partnerstev (npr. LAS); (4) celostne in večsektorske strategije; (5) inovacij; (6) mreženja ter (7) teritorialnega sodelovanja¹⁰. Ta načela so tesno medsebojno povezana. Težko si je predstavljati, da bi eno samo načelo (npr. večsektorska strategija) uresničilo svoj potencial, če se druga načela zanemarijo.

V skladu z delovno opredelitvijo za obdobje 2014–2020 je dodana vrednost pristopa LEADER sestavni del tega pristopa in izhaja iz kombinacije treh komponent: izboljšanja socialnega kapitala, izboljšanja upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov.

Izboljšanje socialnega kapitala je večrazsežnostni pojem, ki vključuje značilnosti družbenih organizacij, kot so mreže, norme in družbeno zaupanje, s katerimi se v obojestransko korist lajšata usklajevanje in sodelovanje. Elementi izboljšanja socialnega kapitala zajemajo skupne miselne modele in prepričanja, medsebojno

⁸ Na primer, podatki o upravljanju, podatki, pomembni za socialni kapital (mreženje, skupno izvedeni projekti itd.), in podatki, pomembni za rezultate (cilji projekta in prispevek h kazalnikom rezultatov).

⁹ [Izvedbena uredba Komisije \(EU\) 2021/2289](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/slv/TXT/?uri=CELEX%3A32021R2289).

¹⁰ Za podrobnejši opis sedmih načel glej spletišče EU CAP Network, (2023), LEADER explained, https://eu-cap-network.ec.europa.eu/networking/leader/leader-explained_en. Nazadnje obiskano 7. avgusta 2023.

podporo in zaupanje, boljše znanje, skupne spretnosti in zmogljivosti ter uveljavljene mreže.

Izboljšanje upravljanja obsega upravljanje na lokalni ravni in na več ravneh. V upravljanje na več ravneh so zajete zlasti horizontalne in vertikalne interakcije med vladnimi in nevladnimi deležniki (deležniki pristopa LEADER), vključenimi v izvajanje pristopa LEADER na ravni EU ter nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Elementi izboljšanja upravljanja vključujejo sodelovanje deležnikov pri odločanju ter sposobnost upravljanja javnih in zasebnih sredstev. Zajemajo tudi sodelovanje na lokalni ravni, npr. v okviru LAS in med LAS in lokalno skupnostjo, ter upravljanje na več ravneh med različnimi ravnmi (vertikalno), npr. med organi upravljanja (OU)/plačilnimi agencijami (PA), LAS in nacionalno mrežo SKP.

Boljši rezultati in vplivi izvajanja programa/strategije se dosežejo pri uporabi metode LEADER za obravnavanje lokalnih potreb in prispevanje k ciljem politike SKP na ravni EU/nacionalni ravni/regionalni ravni. Boljši rezultati in vplivi kažejo, da se vrsta in kakovost projektov, ki se izvajajo v okviru pristopa LEADER, razlikujeta od tistih, ki se izvajajo ali bi se lahko izvajali v okviru drugih programov/intervencij. Pokažejo se lahko kot večji vzvod, bolj trajnostni projekti, inovativnejši projekti in novi nosilci projektov ter boljše sinergije med projekti.

Poleg treh komponent pojma dodane vrednosti pristopa LEADER obstajajo tudi trije omogočitveni procesi, tj. s katerimi se lahko ustvarja dodana vrednost z uporabo metode LEADER.

Trije medsebojno povezani omogočitveni procesi, ki ustvarjajo dodano vrednost pristopa LEADER, kot je prikazano na sliki 1, so:

1. **Izvajanje strategije lokalnega razvoja**, tj. operacionalizacija v obliki projektov ter rezultati in vplivi, ki jih ti ustvarijo.

V izvajanje strategije na podlagi načela od spodaj navzgor pristopa LEADER je na primer zajeta interakcija med akterji, s čimer se krepi zaupanje, to pa prispeva k socialnemu kapitalu. Drug primer je načelo partnerstva, ki se uporablja pri razvoju in izvajanju strategije ter ki vključuje sodelovanje lokalnih akterjev pri odločanju, zaradi česar se posledično izboljša lokalno upravljanje. Poleg tega se z izvajanjem strategije na primer ustvarjajo rezultati, kot so nova delovna mesta, nova podjetja, storitve itd., ki so zaradi načela območnega pristopa metode LEADER skladni z lokalnimi potrebami.

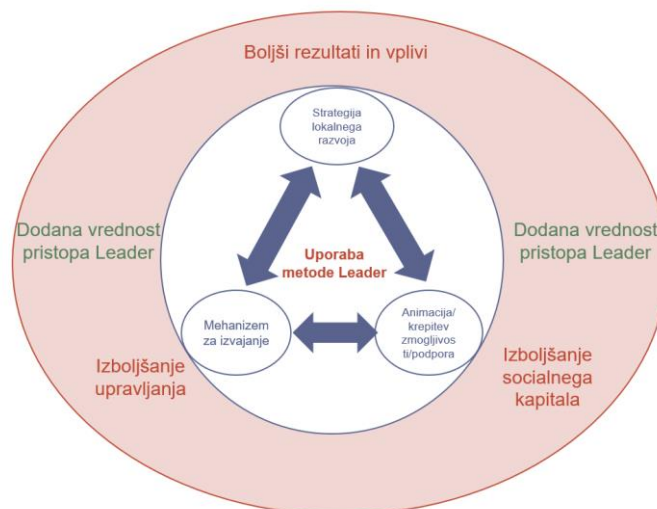
2. **Mehanizem za izvajanje strateških načrtov SKP in LAS**, tj. določbe uredb EU, sklop pravil, postopkov in upravnih ureditev, s katerimi cilji strategije lokalnega razvoja postanejo konkretni ukrepi na terenu.

Z izbirnimi merili, vključenimi v mehanizem za izvajanje, se na primer spodbuja nastajanje inovativnih projektov (okrepljeni rezultati) z načeli večsektorskega ali teritorialnega sodelovanja v okviru pristopa LEADER. Drug primer je sodelovanje ustreznih akterjev v partnerstvu, ki prispeva k boljšemu lokalnemu upravljanju.

3. **Animacija/podpora krepitvi zmogljivosti**, v katero je po eni strani zajeta zmogljivost LAS za animacijo (tj. vse njene operacije, ki niso neposredno povezane s projektom, za povečanje ozaveščenosti, pripravljenosti, sodelovanja in zmožnosti mreženja lokalnih prebivalcev, da prispevajo k razvoju svojega območja), po drugi pa podpora, zagotovljena OU (neposredno ali prek nacionalne mreže SKP), da bi bili upravičenci spodbujeni k sodelovanju v pristopu LEADER in da bi se jim omogočilo sodelovanje v njem, ali podpora krepitvi zmogljivosti za LAS, da bi se izboljšala zmogljivost za izvajanje lokalne strategije v skladu z metodo LEADER.

Lokalne akcijske skupine lahko na primer z animacijskimi dejavnostmi s poudarkom na opolnomočenju novih nosilcev projektov zaprosijo za financiranje v okviru pristopa LEADER, kar ima zato učinek vzvoda, to pa prispeva k boljšim rezultatom. Drug primer so animacijske dejavnosti, ki olajšujejo izmenjave med deležniki in krepijo lokalno identiteto, s čimer prispevajo k socialnemu kapitalu.

Slika 1: Dodana vrednost pristopa LEADER

Vir: Prirejeno po službi za pomoč uporabnikom pri vrednotenju razvoja podeželja (2017).

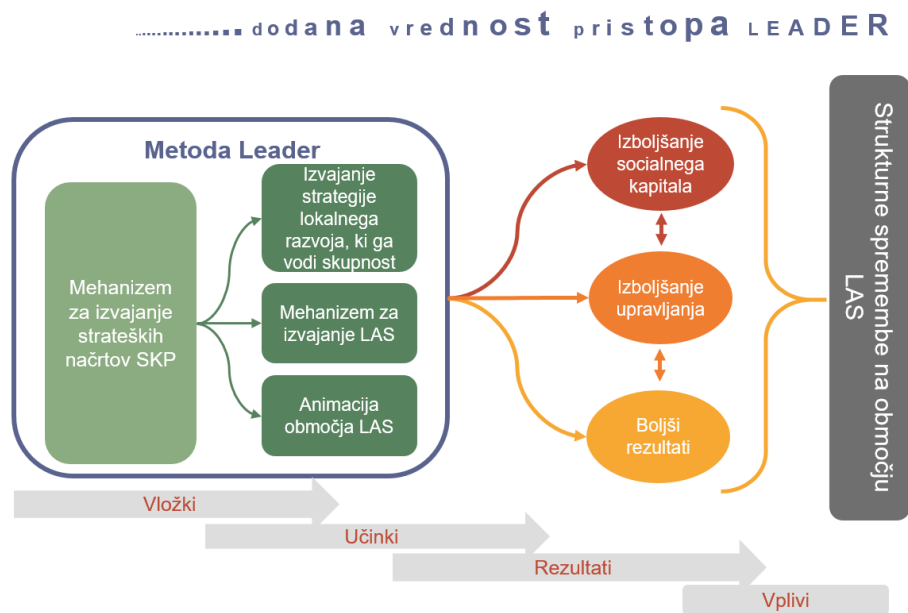

V Prilogi 4 je predstavljenih več primerov povezav med načeli metode LEADER in dodano vrednostjo pristopa LEADER, ustvarjeno z omogočitvenimi procesi, navedenimi na sliki 1.

Vizualizacija povezav med sedmimi načeli pristopa LEADER in njegovimi komponentami dodane vrednosti v posamezni državi članici ali LAS je lahko koristna za opredelitev točnih dejavnosti LAS in drugih deležnikov pristopa LEADER, ki podpirajo ustvarjanje njegove dodane vrednosti. Ocenjevalcem lahko tudi pomaga obnoviti intervencijsko logiko in razviti okvire vrednotenja za vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER.

Z vsemi tremi medsebojno povezanimi omogočitvenimi procesi, tj. izvajanje strategije lokalnega razvoja, mehanizem za izvajanje in animacija/podpora krepitvi zmogljivosti, se ustvarja dodana vrednost v obliki izboljšanja socialnega kapitala, izboljšanja upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov, njihova kombinacija pa vpliva na strukturne spremembe na območju LAS (glej sliko spodaj).

Slika 2: Pot do strukturnih sprememb na območju LAS

Vir: Prirejeno po službi za pomoč uporabnikom pri vrednotenju razvoja podeželja (2017).

Šteje se, da so strukturne spremembe, kot so opredeljene v smernicah iz leta 2017, tiste, ki ustrezajo potrebam določenih delov prebivalstva in celotnega ozemlja ter so občutljive na globalne vidike lokalnega razvoja, npr. v zvezi s podnebnimi spremembami, produktivnostjo virov, okolju prijaznimi vzorci proizvodnje, demografijo, migracijami in socialno kohezijo.

DEL II:

Operacionalizacija pojma dodane vrednosti pristopa LEADER in njegovih komponent

2 Kako operacionalizirati pojem dodane vrednosti pristopa LEADER

V tem poglavju so navedene delovne opredelitve za tri komponente dodane vrednosti pristopa LEADER za vrednotenja v obdobju 2023–2027 in opisani njihovi različni elementi. Pri tem se upošteva tudi skupni prispevek teh treh komponent k strukturnim spremembam na območjih LAS. Poleg tega so v njem navedeni primeri operacionalizacije teh elementov, tj. kako jih analizirati v praksi. Za delovne opredelitve glej tudi Prilogo 7.

Veljavne smernice so rezultat razprav s strokovnjaki, ki so analizirali prejšnji pojem dodane vrednosti pristopa LEADER in njegove komponente, vključno z opredelitvijo dejavnikov, ki olajšujejo ali ovirajo njihovo merjenje (za slednje glej Prilogo 3).

V te smernice so kot rezultat tega dela vključeni predlogi **delovnih opredelitev za komponente dodane vrednosti pristopa LEADER** kot podlage za nadaljnji razvoj okvira vrednotenja za vrednotenja v obdobju 2023–2027. Hkrati je vsaka komponenta dodane vrednosti sestavljena iz več elementov. V spodnji preglednici so za vsako od njih predstavljene številne zamisli za operacionalizacijo elementov dodane vrednosti pristopa LEADER, tako da **lahko deležniki** pri oblikovanju okvirov vrednotenja **izberejo tiste, ki so za njihove okoliščine/potrebe po vrednotenju najustreznejše**.

2.1. Izboljšanje socialnega kapitala (delovna opredelitev)

Izboljšanje socialnega kapitala¹¹ v pristopu LEADER zajema mreže, medsebojno zaupanje, skupne miselne modele in prepričanja, s katerimi se spodbujata kakovostno sodelovanje in sodelovanje na območjih LAS in med njimi.

Preglednica 1: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – izboljšanje socialnega kapitala – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov

Elementi	Opisi	Primeri operacionalizacije
Strukturni elementi		
Mreže	<ul style="list-style-type: none"> Skupine medsebojno odvisnih akterjev in odnosi med njimi. Dobro uveljavljena mreženje vključenih 	<ul style="list-style-type: none"> Analizirati raznolikost članov LAS. Poiskati dokaze o interakcijah v mrežah LAS in zunaj njih ter oceniti njihovo kakovost.

¹¹ Zavedati se morate, da ne obstaja ena sama široko sprejeta razlaga socialnega kapitala. Socialni kapital namreč iz vsebinskih in ideoloških razlogov nima jasnega in nespornega pomena. Scrivens, K. in Smith, C., (2013), Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement, OECD Statistics Working Papers, št. 2013/06, OECD Publishing, Pariz. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/four-interpretations-of-social-capital_5jzbcx010wmt-en.

	<p>deležnikov pristopa LEADER in sodelovanje med njimi, kar zajema projekte medregionalnega in nadnacionalnega sodelovanja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kakovost interakcij v mreži in zunaj nje, npr. slišnost, doseženo skupno razumevanje, razrešeni spori, koristne izmenjave, značilnosti povezovanja socialnega kapitala (tj. odnosi samo med akterji iz iste kategorije), zblíževanje socialnega kapitala (tj. odnosi med akterji iz različnih kategorij) in združevanje socialnega kapitala (tj. odnosi med akterji z različnih hierarhičnih ravni) ter negativen socialni kapital (tj. odnosi, ki škodujejo socialnemu kontekstu in ovirajo socialno vključevanje, saj člane mreže razdvajajo, ne pa združujejo). 	<ul style="list-style-type: none"> • Poiskati dokaze o izboljšanih odnosih/socialnih interakcijah med člani lokalne skupnosti na območju LAS, in sicer na podlagi lokalne identitete in/ali skupnega interesa. • Opredeliti skupne projekte in tipologijo/raznovrstnost udeležencev. • Poiskati dokaze o tem, da se člani lokalne skupnosti po sodelovanju v pristopu LEADER lažje organizirajo v družbene skupine. • Poiskati dokaze o tem, da so imele nove, lokalno podprte mreže koristi od mreženja LAS. • Analizirati pogostost in kakovost interakcij (tj. vzpostavitev resničnega sodelovanja, na podlagi katerega se sprejmejo skupni ukrepi, v nasprotju s sodelovanjem le na sestankih) članov LAS med seboj in z drugimi akterji na različnih ravneh odločanja (druge nacionalne in nadnacionalne LAS, poslovne organizacije). • Poiskati dokaze o okrepljeni interakciji za nosilce projektov, npr. izmenjava informacij, znanja, spretnosti in dobrih praks ter novo sodelovanje (formalno in neformalno) in sodelovanje, ki vodi do skupnih ukrepov/projektov. V številnih primerih korist vključitve v ukrepe LEADER celo presega samo pomoč.
Relacijski elementi		
Medsebojna podpora in zaupanje	<ul style="list-style-type: none"> • Splošno zaupanje, tj. dojemanje, da je večini ljudi mogoče zaupati ali da je treba biti v stikih z ljudmi zelo previden. • Raven zaupanja v LAS zaradi dejavnosti, ki jih izvaja. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poiskati dokaze o splošnem zaupanju na območju LAS. • Poiskati dokaze o tem, kolikšno je zaupanje članov lokalne skupnosti v LAS in kako se je to sčasoma spremenilo.
Kognitivni elementi		
Skupni miselni modeli, vrednote in prepričanja	<ul style="list-style-type: none"> • Razmislek o tem, kako nekaj deluje, npr. občutek pripadnosti območju, solidarnostni odnos, vključevanje s sprejemanjem prikrajsanih skupin, tudi žensk in mladih, ter priznavanje socialnih težav. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati prepričanja in skupne vrednote, zaradi katerih so člani skupnosti pripravljeni sodelovati. • Poiskati dokaze o skupni družbeni ozaveščenosti v projektih LEADER. • Analizirati razmerja moči, ki olajšujejo ali ovirajo udeležbo prikrajsanih skupin, tudi žensk in mladih.

		<ul style="list-style-type: none"> • Poiskati solidarnostni odnos. • Analizirati prepoznavanje lokalnih socialnih težav, npr. razmerja moči, enakost spolov, ranljive skupine, sprejemanje prikrajšanih skupin.
--	--	---

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

2.2. Izboljšanje upravljanja (delovne opredelitve)

Upravljanje v okviru pristopa LEADER: postopki in mehanizmi na lokalni ravni in več ravneh, ki zagotavljajo učinkovito in pregledno odločanje in odnose med različnimi akterji, vključenimi v izvajanje pristopa LEADER, kar prispeva k približevanju EU državljanom.

Lokalno upravljanje v okviru pristopa LEADER: postopki in mehanizmi, ki jih je vzpostavila, jih usklajuje in animira LAS, da bi zagotovila participativno, pregledno in vključujoče odločanje ter močno vključenost skupnosti v razvoj in izvajanje strategije.

Upravljanje na več ravneh v okviru pristopa LEADER: postopki in mehanizmi, ki temeljijo na standardih na ravni EU in so vzpostavljeni v sodelovanju med OU/PA, ustreznimi lokalnimi in regionalnimi organi ter LAS, da bi se LAS opolnomočile, izboljšale njihove zmogljivosti odločanja, upravljanja in prevzemanja odgovornosti ter spodbujale odzivne, inovativne in prilagojene strategije lokalnega razvoja.

Preglednica 2: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – izboljšanje upravljanja – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov

Elementi	Opisi	Primeri operacionalizacije
Lokalno upravljanje	<ul style="list-style-type: none"> • Upravljanje odnosov na ravni LAS z upravičenci, lokalnimi akterji in drugimi LAS. • Razvoj dejavnosti in postopkov, s katerimi javni in gospodarski deležniki in deležniki civilne družbe izboljšujejo svoje skupne spretnosti, izražajo svoje interese, uveljavljajo svoje zakonske pravice, izpolnjujejo svoje obveznosti in posredujejo pri medsebojnih razlikah. • Vključevanje lokalne skupnosti in deležnikov pristopa LEADER v 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati vključenost s proučitvijo tega, kakšna sta sestava in članstvo organa odločanja LAS (po spolu, sektorju, vrsti organizacije itd.) in kako sestava vpliva na postopek odločanja. • Oceniti zmogljivost LAS za formalizacijo posebnih ureditev upravljanja z lokalnimi deležniki. • Poiskati dokaze o boljši animaciji in opolnomočenju članov lokalne skupnosti, kar jim omogoča, da izrazijo svoje interese, uveljavljajo svoje pravice itd. • Poiskati dokaze o izboljšanju tehničnih in upravnih zmogljivosti/pristojnosti LAS, njenih članov in osebja. • Analizirati dojetanje, da so LAS dobile osrednje mesto kot svetovalci za razvoj na območju. • Poiskati dokaze o postopkih LAS, ki olajšujejo lokalno upravljanje.

	<p>odločanje, kar dokazujeta sestava in struktura LAS, v kateri so ustrezni akterji odločanja in akterji, ki lahko vplivajo na odločanje.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zavezanost in udejstvovanje članov lokalne skupnosti, s čimer se vzpodbujata navdušenje in zagon za lokalni razvoj. • Komunikacija v LAS, z morebitnimi prijavitelji in lokalno skupnostjo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati lokalno mobilizacijo in spodbujanje tistih, ki niso upravičeni, k sodelovanju v procesih lokalnega razvoja. • Poiskati dokaze o dosežkih strategije lokalnega razvoja, ki se objavljajo na spletiščih in promovirajo na družbenih medijih deležnikov, ki sodelujejo v pristopu LEADER. • Ugotoviti, ali imajo LAS podrobno komunikacijsko strategijo o svojih dejavnostih. • Poiskati dokaze v lokalni skupnosti o ozaveščenosti o LAS, njenih dejavnostih in strategiji lokalnega razvoja. • Poiskati dokaze o postopkih za reševanje sporov v okviru LAS.
<p>Upravljanje pristopa LEADER na več ravneh</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zmogljivost LAS za prevzemanje ključnih nalog in lokalno, regionalno, nacionalno in mednarodno sodelovanje z drugimi institucijami/mrežami. • Dobro usklajevanje in komuniciranje med LAS in OU/PA, nacionalno mrežo SKP. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati zmogljivost LAS za ustvarjanje in upravljanje povezav in dvosmerne komunikacije z OU/PA ter drugimi ustreznimi deležniki in mrežami. • Oceniti spretnosti in zmogljivosti OU/PA, nacionalne mreže SKP za upravljanje odnosov z LAS. • Analizirati podporo, ki jo OU/nacionalna mreža SKP zagotavlja LAS za izboljšanje njihove sposobnosti odločanja. • Analizirati podporo, ki jo OU in PA zagotavljata LAS v zvezi s postopki poenostavitve in drugimi načini olajšanja dostopa do financiranja za prijavitelje.

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

2.3. Boljši rezultati in vplivi v okviru pristopa LEADER (delovna opredelitev)

Boljši rezultati in vplivi v pristopu LEADER se nanašajo na izkoriščanje endogenega potenciala, vrednotenje teritorialnih prednosti in krepitev povezav med člani/akterji lokalnih skupnosti, da bi z razpoložljivimi sredstvi dosegli več ter spodbudili inovativne, trajnostne in celostne projekte, ki jih vodi skupnost in s katerimi se ustvarjajo trajni učinki na območju LAS.

Dodana vrednost je v tem, da naj bi se s projekti, ki se izvajajo z metodo LEADER ¹², dosegli boljši rezultati od tistih, ki bi se izvajali v okviru različnih programov. Posledično

¹² Zajemajo lahko krovne projekte, ki so lahko pod določenimi pogoji uporabno orodje pri izvajanju pristopa Leader. Z njimi se lahko skrajša postopek prijave za male upravičence, zmanjša birokracija in omogoči vključevanje ciljnih skupin, ki bi jih bilo sicer težko doseči.

bi ti boljši rezultati povzročili dolgoročnejšje vplive na območju LAS in prispevali k lokalnemu razvoju.

Preglednica 3: Seznam elementov komponente dodane vrednosti pristopa LEADER – boljši rezultati in vplivi – z opisi in primeri operacionalizacije teh elementov

Elementi	Opisi	Primeri operacionalizacije
Večji finančni vzvod	<ul style="list-style-type: none"> Prispevek k lokalnemu razvoju zaradi spodbujanja dodatnega financiranja, namenjenega za območje LAS. Več razvitih in predstavljenih projektnih zamisli za financiranje v okviru strategij lokalnega razvoja. Zaradi LAS v bližini območja je več ljudi spodbujenih k predstavitvi projektov, tj. upravičencev, ki se brez pristopa LEADER ne bi prijaviili. 	<ul style="list-style-type: none"> Analizirati sposobnost LAS, mrež in članov/akterjev lokalnih skupnosti, da uporabijo finančna sredstva in pridobijo/mobilizirajo dodatna sredstva iz strategije lokalnega razvoja in pristopa LEADER (npr. sredstva EU/nacionalna/regionalna/zasebna sredstva za nove projekte). Poiskati dokaze o tem, da se s projekti LEADER spodbuja prostovoljno delo. Poiskati dokaze o opredelitvi in spodbujanju novih nosilcev projektov. Poiskati dokaze o novih profilih podjetij/akterjev, ki sodelujejo v projektih LEADER, in/ali profilih, ki se razlikujejo od njihovih običajnih profilov.
Projekti, ki so dobro prilagojeni potrebam na območju LAS	<ul style="list-style-type: none"> Bližina LAS in pristop od spodaj navzgor prispevata k izbiri projektov, osredotočenih na najnujnejše potrebe na območju LAS. Ti zajemajo tudi več področij/sektorjev, ki obravnavajo vrsto vprašanj/potreb, s katerimi se srečuje območje LAS. Povezave med projekti v nekaterih primerih omogočajo tudi osredotočanje na potrebe območja LAS. 	<ul style="list-style-type: none"> Poiskati dokaze o tem, da lahko projekti zaradi različnih nosilcev obravnavajo lokalne potrebe z metodo LEADER. Poiskati dokaze o projektih, ki vrednotijo posebne teritorialne prednosti in identitete.
Inovativnejši projekti	<ul style="list-style-type: none"> Projekti, s katerimi se oblikujejo nove zamisli, proizvodi ali postopki na območju LAS, ki so 	<ul style="list-style-type: none"> Poiskati dokaze o obstoju inovativnih projektov LEADER v lokalnem okolju.

	inovativni v lokalnem okolju ¹³ .	
Trajnostni projekti	<ul style="list-style-type: none"> Projekti, s katerimi se dosegajo trajnostni rezultati v smislu gospodarskih, družbenih in okoljskih koristi, ali projekti, ki se razvijajo v druge projekte ali mreže. Na trajnostnost vpliva tudi poznavanje lokalnih razmer. 	<ul style="list-style-type: none"> Poiskati dokaze o projektih, katerih rezultati so trajnostni z gospodarskega, družbenega ali okoljskega vidika. Poiskati dokaze o projektih, vključenih v druge projekte, mreže itd. v verigi po koncu podpore v okviru pristopa LEADER. Analizirati, kako lokalno znanje prispeva k bolj trajnostnim projektom.
Projekti, ki spodbujajo povezave med akterji	<ul style="list-style-type: none"> Primeri povezav zajemajo npr. projekte, povezane s strategijami pametnih vasi, projekte z več partnerji, integrirane projekte, krovne projekte. Partnerstva, mreže in sodelovanje, ki brez pristopa LEADER ne bi obstajali. 	<ul style="list-style-type: none"> Poiskati dokaze o tem, da projekti LEADER prispevajo k povezavam med vsemi vključenimi deležniki. Oceniti, ali/kako projekti LEADER temeljijo drug na drugem/ustvarjajo sinergije in prispevajo k uresničevanju strategije lokalnega razvoja. Poiskati dokaze o projektih LEADER, s katerimi se je vzpostavilo sodelovanje v obliki mrež, partnerstev in drugih oblik sodelovanja, na primer v okviru pametnih vasi. Slednje temeljijo na participativnih pristopih in inovacijah.

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

2.4. Strukturne spremembe na območju LAS (delovna opredelitev)

Zgoraj navedeni elementi dodane vrednosti pristopa LEADER se dosežejo z uporabo metode LEADER v povezavi s tremi omogočitvenimi procesi, zlasti z izvajanjem strategije lokalnega razvoja, mehanizma za izvajanje in animacijo/podporo krepitvi zmogljivosti, ki jo zagotavljajo zlasti LAS in/ali OU ter nacionalna mreža SKP. Zaradi teh povezav se na območju LAS dosežejo strukturne spremembe.

Strukturne spremembe na območju LAS se nanašajo na pomembne spremembe v načinu delovanja lokalnega območja, vključno z njegovim gospodarstvom, družbo in institucijami, ki so posledica izvajanja strategij lokalnega razvoja z uporabo metode LEADER. Strukturne spremembe, na katere lahko vplivajo dejavnosti LAS, vključujejo zlasti (seznam ni izčrpen):

¹³ V skladu z [Izvedbeno uredbo \(EU\) 2022/1475](#), Priloga VII, točka 2(c), države članice, regionalni organi ali LAS opredelijo izraz „inovativen“ v lokalnem okolju.

- socialne strukture (npr. preprečevanje depopulacije ali zadrževanje mladih na območju, zmanjšanje družbene izključenosti, ustvarjanje trajnostnih delovnih mest);
- gospodarske strukture (npr. iskanje novih trgov, krepitev vrednostnih verig – na območju ali zunaj njega, odpiranje novih vrst gospodarskih dejavnosti);
- prostorske strukture (npr. vrednotenje prostorov, ki so bili zanemarjeni ali neuporabljeni);
- duševni in vedenjski vzorci (npr. občutek identitete, pripravljenost za sodelovanje);
- medsektorske strukturne spremembe, npr. večja odpornost skupnosti (ki vključuje več družbenih, gospodarskih in okoljskih vidikov).

Primeri operacionalizacije pojma strukturnih sprememb zajemajo iskanje dokazov o strukturnih spremembah, ki so posledica strategije lokalnega razvoja (ob upoštevanju predpostavke, da ustvarja dodano vrednost v obliki izboljšanja socialnega kapitala, izboljšanja upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov). Na primer spremembe, povezane z različnimi razsežnostmi strategije, kot so prenos znanja, kratke dobavne verige, energija iz obnovljivih virov, vključno z energijo biološkega izvora, okoljska trajnostnost in podnebje, ustvarjanje delovnih mest, podeželska podjetja, tudi v biogospodarstvu, pametne vasi, dostop do storitev in infrastrukture, socialno vključevanje in enakost spolov.

3 Kaj je treba upoštevati pri razvoju okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER

V tem poglavju so navedeni posebni premisleki za vsako komponento dodane vrednosti pristopa LEADER, da bi se razvil jasen okvir vrednotenja, ki v naslednjih poglavjih zajema vprašanja za vrednotenje, dejavnike uspeha in kazalnike.

Pri vrednotenju dodane vrednosti pristopa LEADER bi si bilo treba prizadevati zajeti vse opredeljene elemente dodane vrednosti, da bi se uporaba financiranja EU za pristop LEADER utemeljila s čim več dokazi. Poleg tega Evropska komisija meni, da je ena od glavnih prednosti pristopa LEADER približevanje EU državljanom ¹⁴. To v

¹⁴ V skladu s ciljem kohezijske politike št. 5 „Evropa, ki je bliže državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja vseh vrst območij“ (https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/priorities_en). [Priručnik o strategijah teritorialnega in lokalnega razvoja](#) dopolnjuje cilj kohezijske politike ter tako prispeva k doseganju trajnostne rasti v vseh regijah EU in približevanju Evrope državljanom.

praksi pomeni, da pristop LEADER prispeva k večji ozaveščenosti javnosti o pobudah, ki jih sofinancira EU in ki se izvajajo na podeželskih območjih, ter da s svojo vključevalno naravo spodbuja državljansko udejstvovanje. Pristop LEADER prispeva tudi k temu, da so zainteresirani prebivalci obveščeni o pomenu takih pobud in da se do neke mere poveča zaupanje v institucije EU.

V nadaljevanju so zaradi lažjega razvoja okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER navedeni natančnejši premisleki za posamezno komponento dodane vrednosti.

Socialni kapital je večrazsežnostni pojem, pri njegovi oceni kot komponenti dodane vrednosti pristopa LEADER pa bi bilo treba upoštevati družbene procese, zmogljivosti in odnose med vsemi vključenimi deležniki (glej tudi poglavje 2 za delovne opredelitve in operacionalizacijo socialnega kapitala). Pri oceni socialnega kapitala se lahko na primer upošteva, v kolikšni meri uporaba metode LEADER prispeva h:

- krepitvi medsebojne podpore in zaupanja med ustreznimi deležniki (npr. LAS in njihovimi upravičenci) ter povečanju sodelovanja vseh deležnikov pristopa LEADER pri oblikovanju in izvajanju pristopa od spodaj navzgor;
- odprtim partnerstvom med deležniki pristopa LEADER na vseh ravneh, skupnim normam in vrednotam ter lažjemu uspešnemu in učinkovitemu komuniciranju;
- mreženju in sodelovanju med vključenimi deležniki pristopa LEADER, ki sta potrebna za njegovo izvajanje in doseganje njegovih ciljev. Tako se lahko izboljša skupno znanje, spretnosti in informiranost.

Za upravljanje na lokalni ravni in na več ravneh so značilne pogoste in zapletene interakcije med različnimi državnimi in nedržavnimi akterji, ki so vključeni v izvajanje metode LEADER (glej tudi poglavje 2 za delovne opredelitve in operacionalizacijo upravljanja). Pri oceni upravljanja na več ravneh v okviru pristopa LEADER bi bilo treba upoštevati horizontalne in vertikalne interakcije med vladnimi in nevladnimi deležniki, vključenimi v njegovo izvajanje. Upoštevati bi bilo treba na primer:

- vertikalno upravljanje pristopa LEADER, npr. med OU, LAS in nacionalnimi mrežami SKP, da bi spodbudili avtonomijo in prevzemanje odgovornosti ter olajšali širše sodelovanje javnega in zasebnega sektorja kot enakovrednih partnerjev;
- horizontalno usklajevanje pristopa LEADER, npr. med OU in PA, da se omogoči nemoteno izvajanje pristopa LEADER, med OU drugih skladov v primeru pristopa LEADER, ki se financira iz več skladov, med LAS, da se omogoči prenos spretnosti in znanja in spodbujajo skupni projekti, in sicer z ukrepi, ki jih

ne bi bilo mogoče izvajati ločeno, in/ali boljšimi rezultati kot pri ločenem delovanju;

- inovativne (socialne – javne – zasebne, lokalne, regionalne in nacionalne) prakse upravljanja pri pristopu LEADER (npr. participativne javno-zasebne delovne skupine) za odzivanje na zapletene izzive in doseganje boljših rezultatov.

Boljši rezultati in vplivi izhajajo iz tega, da se z metodo LEADER obravnavajo lokalne potrebe in prispeva k ciljem SKP (glej tudi poglavje 2 za delovne opredelitve in operacionalizacijo boljših rezultatov in vplivov). Strategije lokalnega razvoja razvijajo LAS v sodelovanju z lokalno skupnostjo (pristop od spodaj navzgor), kar omogoča bolj prilagojene intervencije. LAS odločajo o tem, kaj, kje, za koga in kako se bodo sredstva porabila za obravnavanje lokalnih potreb in izpolnitev zadevnih ciljev. Zato bi se lahko pri ocenjevanju boljših rezultatov in vplivov upoštevali naslednji dejavniki:

- prispevki k doseganju ciljev SKP se lahko povečajo z učinkovitejšim in celovitejšim pristopom pri osredotočanju na potrebe podeželskih območij;
- v kolikšni meri razprave in posvetovanje LAS z lokalno skupnostjo ter merila za izbor projektov LEADER prispevajo k boljšim projektom;
- na področju zaposlovanja je mogoče s pravilno uporabo pristopa od spodaj navzgor ustvariti več trajnostnih delovnih mest, saj so tako ustvarjena delovna mesta bolj prilagojena lokalnim potrebam, lokalni skupnosti zagotavljajo boljše možnosti za zaslužek in pomagajo ustaviti depopulacijo na podeželskih območjih;
- spodbujanje sodelovanja je lahko posledica pristopa LEADER, pa tudi učinek v smislu izboljšanja socialnega kapitala ter upravljanja na lokalni in več ravneh, kar lahko povzroči dolgoročni vpliv v obliki strukturnih sprememb, ki bi jih bilo treba upoštevati v primerih, ko na primer na tem območju predhodne kulture sodelovanja ni bilo ali je bila omejena;
- pravilna uporaba načela inovativnosti lahko prispeva k pridobivanju znanja, ki se pretvori v inovativnejše proizvode in storitve za lokalno skupnost. S tem bi lahko prispevali k socialni, digitalni in okoljski preobrazbi na območju LAS.

Poleg premislekov v zvezi s komponentami dodane vrednosti obstajajo tudi nekateri tehnični vidiki za razvoj okvira vrednotenja, kot so:

- raven, ki jo obravnava vrednotenje: LAS/lokalna raven ali raven SKP, saj je od tega odvisno, ali bo treba kazalnike združiti na ravni SKP, kar vpliva na njihovo izbiro;
- zahtevana pogostost zbiranja podatkov in raven združevanja (po možnosti povezana z obdobjem poročanja);
- viri podatkov, vključno z vrstami deležnikov, ki zagotavljajo odgovore/informacije na vprašanja za vrednotenje, ter njihovimi zmogljivostmi/zmožnostjo sodelovanja. Na primer, lokalna skupnost, na katero bi bile usmerjene raziskave ali razgovori, ustrezno osebje LAS in/ali osebje OU, PA ali nacionalne mreže SKP;
- viri, ki so na voljo za vrednotenje, pri čemer se na primer upošteva, da imajo nekatere LAS na voljo zelo omejene človeške vire za vrednotenje. V tem primeru bi bilo dobro opredeliti nekatere ključne elemente ocenjevalnega okvira in nekatere elemente, ki bi jih bilo dobro imeti.

Pomembno vprašanje, ki ga je treba upoštevati pri oblikovanju okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER, je ne nazadnje njegova prijaznost do uporabnika ali preprostost. Izhodiščna točka bi moral biti preprost in jasen okvir vrednotenja, zato ta, ki je predlagan v nadaljevanju teh **smernic, ni obvezen, vendar naj bi zagotovil širok izbor elementov in kazalnikov**, izmed katerih bi lahko nato deležniki pri vrednotenju izbirali ter jih prilagodili svojim zmogljivostim in okoliščinam. LAS (natančneje, vodje LAS ali člani osebja, ki bodo zbirali potrebne informacije) bodo nato morale imeti potrebne zmogljivosti (čas, znanje itd.).

Del III

Predlagani okvir vrednotenja

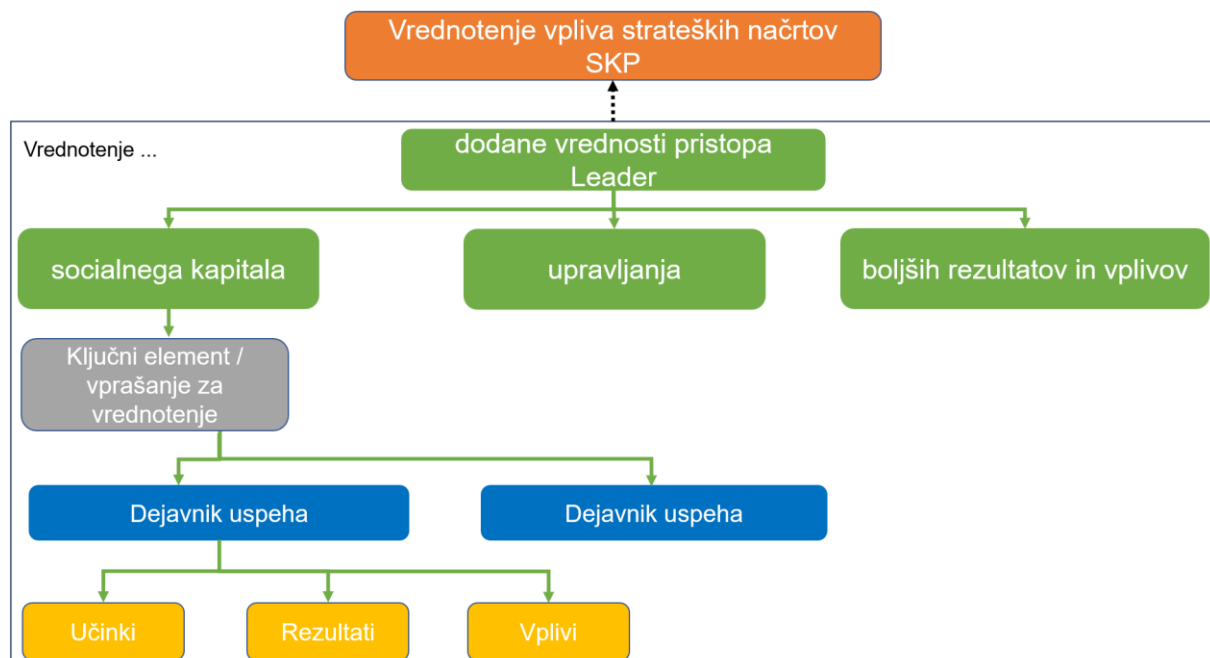
4 Razvoj morebitnega okvira vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER

V tem poglavju sta opisana splošna struktura predlaganega okvira vrednotenja in njegova vsebina. Podroben okvir vrednotenja za vsako komponento dodane vrednosti pristopa LEADER je predstavljen v poglavju 5.

Dodana vrednost pristopa LEADER je ena od tem, ki bi jih morale države članice oceniti v skladu s svojimi potrebami po vrednotenju in intervencijsko logiko strateškega načrta SKP, zato se predlaga jasn okvir vrednotenja, da bi bilo pristop LEADER lažje razumeti in da bi se lažje ponazorila njegova dodana vrednost. Tak okvir je ključen za pridobivanje trdnih dokazov o dodani vrednosti pristopa LEADER in lažjo opredelitev področij, ki jih je mogoče izboljšati. Predlaga se, da OU po možnosti v posvetovanju z izvajalci vrednotenja tak okvir razvijejo zgodaj v programskem obdobju, da bi lahko na ravni LAS prilagodili in/ali oblikovali potrebne sisteme spremljanja/informacijske sisteme za zbiranje zahtevanih podatkov in informacij (za primer zbirke podatkov o spremljanju na ravni LAS glej Prilogo 2).

Splošna struktura predlaganega okvira vrednotenja je prikazana na sliki 3 in lahko vodjem in izvajalcem vrednotenja pomaga pri načrtovanju in izvajanju vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER na lokalni in nacionalni ravni.

Slika 3: Splošna struktura okvira vrednotenja

Vir: Služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

Okvir vrednotenja je razvit v okviru treh **komponent dodane vrednosti pristopa LEADER**: izboljšanja socialnega kapitala, izboljšanja upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov. Vsaka od njih je bila analizirana glede na ključne **sestavne elemente**, ki so povezani z ustreznimi vprašanji za vrednotenje.

Vprašanja za vrednotenje pomagajo izoblikovati zadevo, ki jo je treba ovrednotiti, nadalje pojasnjujejo **ključne elemente vrednotenja** in so vodilo pri opredelitvi ustreznih dejavnikov uspeha.

Dejavniki uspeha so nov pojem pri zasnovi vrednotenja strateških načrtov SKP. Razumejo se tudi kot „merila za presojo“. Z njimi se podrobneje opredelijo določeni vidiki vprašanj za vrednotenje/tem vrednotenja in izrazijo pričakovane spremembe vrednotenih intervencij. Premišljeno pojasnjujejo, kako se bo odgovarjalo na vprašanja za vrednotenje, z opredelitvijo tega, kaj je treba oceniti, ter določijo razlogov za razvoj in uporabo posebne metrike (kazalniki učinka, rezultatov in vpliva). So podlaga za vzpostavitev vzročne verige in so lahko osrednja komponenta, okoli katere je mogoče strukturirati ugotovitve vrednotenja. Razlog za izbiro posameznega dejavnika uspeha je naveden v preglednicah v poglavju 5, v katerih je predstavljen okvir vrednotenja.

Za vsak dejavnik uspeha so predlagani seznam **kazalnikov učinka, rezultatov in vpliva** ter ustrezni viri podatkov. Kazalniki so sredstvo, s katerim se s kvantitativnimi in kvalitativnimi podatki meri smer spremembe, ki jo kaže dejavnik uspeha, in so posledično odgovor na vprašanje za vrednotenje.

Vrednotenje dodane vrednosti pristopa LEADER se lahko šteje za formativno vrednotenje¹⁵. Z njim se ocenjuje, **v kolikšni meri se z ustanovitvijo in delovanjem LAS, njihovimi animacijskimi dejavnostmi in mehanizmi za izvajanje ter zasnovo in izvajanjem njihovih strategij lokalnega razvoja ustvarja dodana vrednost**. Njegove ugotovitve lahko dragoceno prispevajo k ocenam učinka strateških načrtov SKP, s čimer je lažje pojasniti prispevek intervencij v okviru pristopa LEADER k specifičnim in splošnim ciljem strateških načrtov SKP.

¹⁵ Formativno vrednotenje je sistematična ocena, ki se izvaja med izvajanjem programa in je namenjena stalnemu zbiranju povratnih informacij in spoznanj za opredelitev področij, na katerih so v zgodnji fazi potrebne izboljšave. Iz ugotovitev, pridobljenih s formativnimi vrednotenji, je mogoče pridobiti dragocene informacije za naknadne ocene učinka strateškega načrta SKP, kar zagotavlja, da postopek vrednotenja natančno zajema ustrezne komponente in rezultate.

5 Razčlenitev glavnih komponent predlaganega okvira vrednotenja

V tem poglavju je predstavljen podroben primer okvira vrednotenja za vsako komponento dodane vrednosti pristopa LEADER, vključno s predlaganimi vprašanji za vrednotenje, dejavniki uspeha, kazalniki in viri podatkov. Podrobni podatkovni listi vsakega kazalnika so na voljo v Prilogi 1.

Morebitni okvir vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER je predstavljen v preglednicah 4 do 6 po posamezni komponenti dodane vrednosti pristopa LEADER na podlagi osnovne strukture, prikazane zgoraj na sliki 3. Čeprav je to predlagan okvir, bi ga lahko države članice uporabile brez prilagoditev, saj zajema vse komponente dodane vrednosti pristopa LEADER in njihove elemente, vključuje širok nabor dejavnikov uspeha z razlogi za njihovo izbiro ter uporablja vse obstoječe vire podatkov (zlasti vse spremenljivke podatkov za izvajanje spremljanja in vrednotenja), delati pa je mogoče tudi z dodatnimi viri podatkov, saj so sestavljeni zlasti iz kvalitativnih metod zbiranja podatkov, kot so raziskave in fokusne skupine. Ta okvir vrednotenja temelji na prispevkih strokovnjakov tematske delovne skupine za dodano vrednost pristopa LEADER, ki imajo s tem pristopom in njegovim vrednotenjem dolgoletne izkušnje. Zato lahko velja za ustreznega.

Države članice lahko ne glede na to še vedno razvijejo svoj okvir vrednotenja ter uporabijo dejavnike uspeha in kazalnike, ki najbolj ustrezajo njihovim okoliščinam in potrebam po vrednotenju, ali jih po potrebi dodatno prilagodijo. Za vsak dejavnik uspeha so na voljo kratek opis, z njim povezani kazalniki in predlagani viri podatkov. V podatkovnih listih kazalnikov v Prilogi 1 je vsak kazalnik podrobno pojasnjen, vključno z njegovim področjem uporabe, opredelitvijo pojmov, mersko enoto, viri podatkov in metodologijo/formulo za izračun.

5.1. Izboljšanje socialnega kapitala

Z vzorčnim okvirom vrednotenja socialnega kapitala se lahko oceni, v kolikšni meri se z izvajanjem pristopa LEADER povečuje socialni kapital v smislu boljšega mreženja, večje medsebojne podpore in zaupanja ter podpiranja skupnih miselnih modelov in prepričanj.

Preglednica 4: Primer okvira vrednotenja za izboljšanje socialnega kapitala

Izboljšanje socialnega kapitala		
Ključni element, ki ga je treba oceniti: 1. Mreže		
Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri pristop LEADER prispeva h kakovostnim interakcijam in mreženju med zadevnimi akterji?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
DU.S:1.01: Obseg in raznolikost mreže ter kakovost interakcij v okviru LAS se izboljšujejo ali ostajajo na visoki ravni. <i>LAS so mreže lokalnih akterjev/članov skupnosti in so bistvo pristopa LEADER. V široki in raznoliki mreži, v katero so zajeti vsi ustrezni lokalni akterji, ki tesno sodelujejo, si lahko ti izmenjujejo zamisli in izkušnje, krepijo svoje zmogljivosti in prispevajo k lokalnemu razvoju, ki ustreza potrebam območja.</i>	LAV.O.01 Število članov LAS, razčlenjeno po vrsti organizacije: (a) javne uprave, (b) zasebni lokalni gospodarski interesi, (c) lokalni družbeni interesi in (d) drugo.	Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke od L600 do L604 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.R.01: Indeks raznolikosti mreže članstva v LAS (kot približek strukturnega socialnega kapitala LAS).	Administrativne evidence LAS. Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke od L600 do L604 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.I.01: Člani LAS, ki menijo, da se je med njimi razvila kakovostna kultura sodelovanja.	Raziskave, fokusne skupine.
DU.S:1.02: Socialne interakcije na območju LAS (vendar zunaj LAS) so se zaradi pristopa LEADER izboljšale ali ostajajo na visoki ravni. <i>Upravičenci s sodelovanjem v projektih LEADER stopijo v stik z drugimi lokalnimi akterji ter se vključijo v strukturo lokalne skupnosti in dinamiko lokalnega razvoja. To pa izboljšuje socialne interakcije med člani lokalne skupnosti na območju LAS.</i>	LAV.O.02: Število (ali delež) operacij (projektov), ki jih skupaj izvaja več vrst nosilcev projektov (navedite vrste).	Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivki L700 in L706 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475). Razgovori, raziskave za opredelitev vrst.
	LAV.O.03: Število udeležencev v skupnih operacijah (projektih).	Poročila o projektih, zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, raziskave.
	LAV.R.02: Dokazila o udeležencih v projektih (operacijah) LEADER, ki izboljšujejo njihovo sposobnost organiziranja v družbene skupine in vključevanja v skupnost.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.I.02: Dojemanje, da so se socialne interakcije na območju LAS	Raziskave, fokusne skupine.

	med udeleženci projektov LEADER izboljšale.	
DU.S:1.03: LAS je razvila ali vzdrževala mreženje z ustreznimi partnerji zunaj območja LAS. <i>LAS ne delujejo v silosih. Gre za dejavne mreže, ki sodelujejo z drugimi mrežami na lokalni, regionalni, nacionalni in nadnacionalni ravni ter ki lahko imajo koristi od izmenjave izkušenj.</i>	LAV.O.04: Število operacij (projektov) medregionalnega sodelovanja, ki jih izvaja LAS.	Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivka L708 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.O.05: Število operacij (projektov) nadnacionalnega sodelovanja, ki jih izvaja LAS.	Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivka L709 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.R.03: Dokazi o kakovosti interakcij članov LAS z drugimi (zunanji) akterji.	Raziskave, fokusne skupine.
Ključni element, ki ga je treba oceniti: 2. Medsebojna podpora in zaupanje <u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri je pristop LEADER prispeval k medsebojni podpori in zaupanju v LAS in lokalni skupnosti?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
DU.S:2.01: Raven medsebojne podpore in zaupanja v LAS in lokalni skupnosti na območju LAS se je povečala ali ostaja na visoki ravni. <i>Raven zaupanja med člani LAS ponazarja „normativni“ socialni kapital ter podpira vzpostavljanje gospodarskih odnosov in izboljšanje gospodarske uspešnosti. Prispeva k hitrejšim postopkom, manj sporom ali manj časa, porabljenega zanje, ter na splošno omogoča lažje, uspešnejše in učinkovitejše (nižji transakcijski stroški) usklajevanje in izvajanje dejavnosti LAS.</i>	LAV.O.06: Dokaz o zaupanju v LAS.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.R.04: Raven zaupanja lokalne skupnosti v LAS.	Raziskave, fokusne skupine, študije primerov.
	LAV.I.03: Sprememba zaupanja v LAS v lokalni skupnosti (da se zajame dodana vrednost pristopa LEADER v smislu zaupanja).	Raziskave, fokusne skupine, študije primerov.

Ključni element, ki ga je treba oceniti: 3. Skupni miselni modeli, vrednote in prepričanja		
<p><u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri pristop LEADER prispeva k skupnim miselnim modelom, vrednotam in prepričanjem?</p>		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.S:3.01: S pristopom LEADER se v LAS in na območju LAS spodbujajo skupna vizija za območje LAS, teritorialne identitete, skupni cilji, vrednote in/ali prepričanja.</p> <p><i>Taki elementi socialnega kapitala so neopredmeteni in jih je mogoče izmeriti z analizo dojemanj. Skupni miselni modeli in prepričanja pomenijo skupne procese razmišljanja o načinih delovanja stvari ter olajšujejo sodelovanje in vključenost v lokalni razvoj.</i></p>	LAV.O.07: Dokazi o skupni družbeni ozaveščenosti na območju LAS.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>
	LAV.R.05: Dokazi o skupnih vrednotah pri sodelovanju in/ali skupnih operacijah (projektih), pri čemer se upoštevajo (1) zmožnost spoštovanja sporazumov, (2) poštenost v socialnih in gospodarskih odnosih, (3) odzivnost in spoštovanje pravne države ter (4) zmožnost izogibanja oportunističnemu vedenju ali neupravičenemu okoriščanju.	<i>Raziskave, fokusne skupine, razgovori.</i>
	LAV.I.04: Mišljenje, da so ukrepi LAS vplivali na izboljšanje lokalne identitete in podobe območja LAS, njegovih prebivalcev, virov in izdelkov.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

5.2. Izboljšanje upravljanja

Z vzorčnim okvirom vrednotenja upravljanja se lahko oceni, v kolikšni meri se z izvajanjem pristopa LEADER izboljšuje upravljanje na lokalni ravni in več ravneh ter povečuje preglednost postopkov in odločanja.

Preglednica 5: Primer okvira vrednotenja za izboljšanje upravljanja

Izboljšanje upravljanja		
<p>Ključni element, ki ga je treba oceniti: 1. Lokalno upravljanje</p> <p><u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER prispevalo k vzpostavitvi procesov in mehanizmov, ki jih usklajuje in animira LAS, da bi se zagotovila participativno, pregledno in vključujoče odločanje ter močna vključenost skupnosti v razvoj in izvajanje strategije?</p>		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.G:1.01: Vključenost v odločanje: Zmogljivost LAS za vključujoče povezovanje organizacij in ljudi pri odločanju se</p>	LAV.O.08: Število članov LAS v organu odločanja glede na vrsto organizacije, ki jo zastopajo, ter po spolu in starosti: (a) javne uprave, (b) zasebni lokalni gospodarski	<p><i>Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke</i></p>

<p>izboljšuje ali ostaja na visoki ravni.</p> <p><i>S tem dejavnikom uspeha se poskušajo zajeti pozitivni procesi usklajevanja, tj. poskusi, da bi se čim bolje dosegli skupni cilji z raziskovanjem in izkoriščanjem skupnih strateških priložnosti med organizacijami in kraji.</i></p>	interesi, (c) lokalni socialni interesi in (d) drugo (kar ni zajeto v prejšnjih kategorijah).	od L610 do L620 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.R.06: Dokazi o postopkih LAS, s katerimi se olajšuje vključevanje v lokalno upravljanje.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.I.05: Člani lokalne skupnosti menijo, da LAS vključujoče povezuje organizacije in ljudi pri odločanju.	Raziskave, fokusne skupine.
<p>DU.G:1.02: Upravne in tehnične spretnosti LAS in njenega osebja (na področjih, ki jih zajema strategija lokalnega razvoja) se izboljšujejo ali ostajajo na visoki ravni.</p> <p><i>Usposabljanje in krepitev zmogljivosti ter sodelovanje v dejavnostih, povezanih z LAS, prispevajo k pridobivanju spretnosti, pomembnih v okviru pristopa LEADER.</i></p>	LAV.O.09: Število dejavnosti usposabljanja/krepitev zmogljivosti, ki so prispevale k izboljšanju upravnih in tehničnih spretnosti LAS, po vrsti organizatorja (LAS, OU/PA, nacionalna mreža SKP, drugi organi).	Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, razgovori.
	LAV.R.07: Dokazi o izboljšanju upravnih spretnosti.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.R.08: Dokazi o izboljšanju tehničnih spretnosti LAS v strategijah lokalnega razvoja in na področjih, ki jih te zajemajo.	Raziskave, fokusne skupine.
<p>DU.G:1.03: LAS je izboljšala animacijo in podporo dejanskim in morebitnim upravičencem.</p> <p><i>Animacija je temelj izvajanja pristopa LEADER. Določa podlago za izboljšanje lokalnega upravljanja, s tem da spodbuja člane lokalne skupnosti k sodelovanju pri oblikovanju ali nadaljnjih dejavnostih LAS ter jih dejavno vključuje v sorazvoj strategije lokalnega razvoja in njeno učinkovito izvajanje.</i></p>	LAV.O.10: Število dejavnosti animacije po ciljni skupini deležnikov, organizatorju in vrsti dejavnosti.	Letna poročila LAS, zbirka podatkov za spremljanje na ravni LAS, razgovori s predstavniki LAS.
	LAV.R.09: Dokazila o podpori (po vrsti podpore), zagotovljena prijaviteljem in upravičencem in zlasti tistim, ki se prej še niso prijavili ali ki prej še niso prejeli podpore, vključno s težko dosegljivimi skupinami.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.I.06: Število novih prijaviteljev kot posledica dejavnosti animacije in podpore.	Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS.
	LAV.O.11: Število LAS z ustreznimi dokumenti o svojih dejavnostih, ki so na voljo na spletišču:	Spletišča LAS.

<p>prijavitelji in lokalno skupnostjo se izboljšuje.</p> <p><i>Komunikacijske dejavnosti prispevajo k boljšemu lokalnemu upravljanju, tako da se poveča preglednost operacij in odločitev LAS. Z oglaševanjem dosežkov pri izvajanju metode LEADER in strategije lokalnega razvoja prispevajo tudi k približevanju EU državljanom.</i></p>	(1) statut LAS, (2) sestava odbora, (3) zapisniki skupščin, (4) računovodski izkazi (del letnih poročil), (5) strategija lokalnega razvoja, (6) objavljeni razpisi za projekte, (7) odločitve o izbiri projektov in opisi financiranih projektov, (8) vrednotenje LAS in (9) glasila.	
	LAV.O.12: Dokazi o komunikacijskih dejavnostih LAS in njihovem dosegu, npr. (a) obstoj spletišča LAS, (b) prisotnost v družbenih medijih, (c) prisotnost na drugih skupnih javnih kanalih, (d) sestanki/dogodki in (e) drugo.	<i>Spletišče LAS, razgovori, fokusne skupine, statistični podatki o komunikaciji.</i>
	LAV.R.10: Odstotek članov lokalne skupnosti, ki poznajo (a) LAS, (b) njene dejavnosti in (c) strategijo lokalnega razvoja.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>
	LAV.I.07: Dokazi o članih lokalnih skupnosti, ki menijo, (a) da se s pristopom LEADER EU približuje državljanom.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>
	LAV.I.08: Dokazi o članih lokalne skupnosti, ki menijo, da je LAS verodostojna institucija/osrednji akter za lokalni razvoj.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>
<p>Ključni element, ki ga je treba oceniti: 2. Upravljanje pristopa LEADER na več ravneh</p> <p><u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER prispevalo k vzpostavitvi postopkov in mehanizmov sodelovanja med OU/PA, regionalnimi organi, mrežami in LAS, ki temeljijo na standardih na ravni EU, da bi se okrepila vloga LAS ter izboljšale njihove zmogljivosti odločanja, upravljanja in prevzemanja odgovornosti?</p>		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.G:2.01: Usklajevanje in komunikacija med LAS in drugimi ravnmi upravljanja se izboljšujeta ali ostajata na visoki ravni.</p> <p><i>Usklajevanje in komunikacija med LAS in drugimi ravnmi upravljanja sta bistvena za vzpostavitev učinkovitega upravljanja na več ravneh. Te interakcije vplivajo na razdelitev</i></p>	LAV.O.13: Število in vrsta interakcij med OU/PA in LAS ali njihovimi predstavniki (npr. udeležba na sestankih, skupščinah, sejah upravnega odbora).	<p><i>Evidence/podatki o spremljanju v OU/PA in LAS, zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS.</i></p> <p><i>Razgovori z osebjem LAS, OU in PA.</i></p>
	LAV.R.11: Dokazi o izboljšani kakovosti interakcij med OU/PA/nacionalnimi mrežami SKP in LAS ali predstavniki LAS.	<p><i>Razgovori ali raziskava z osebjem LAS, OU, PA in nacionalno mrežo SKP.</i></p>

pristojnosti med različnimi ravni.	LAV.I.09: Dokazi o pozitivnem dojetanju ljudi v OU/PA/nacionalni mreži SKP in LAS, ki menijo, da so se povezave in usklajevanje/komunikacija med OU/PA/nacionalno mrežo SKP in LAS okrepile.	Raziskava, fokusne skupine.
------------------------------------	--	-----------------------------

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

5.3. Boljši rezultati in vplivi

Z vzorčnim okvirom vrednotenja boljših rezultatov in vplivov se lahko oceni, v kolikšni meri se z izvajanjem pristopa LEADER izkoriščajo obstoječi viri, spodbujajo inovativnejši in bolj trajnostni projekti, ki so prilagojeni lokalnim potrebam, in krepijo povezave med lokalnimi akterji.

Preglednica 6: Primer okvira vrednotenja za boljše rezultate in vplive

Boljši rezultati in vplivi		
Ključni element, ki ga je treba oceniti: 1. Večji finančni vzvod		
Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri se s pristopom LEADER ustvarja finančni vzvod?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.E:1.01: S strategijo lokalnega razvoja so se spodbudile nadaljnje naložbe ali dejavnosti na območju LAS, da bi se dosegli strateški cilji te strategije, ki se ne financirajo neposredno iz pristopa LEADER.</p> <p><i>S podporo EKSRP prek metode LEADER so se mobilizirala dodatna sredstva in spodbudile nadaljnje naložbe na podeželskih območjih.</i></p>	<p>LAV.O.14: Razmerje med financiranjem iz EKSRP za strategijo lokalnega razvoja in drugimi finančnimi sredstvi (ki niso iz EKSRP), porabljenimi za strategijo lokalnega razvoja, od tega (a) iz zasebnih virov in (b) javnih virov.</p> <p>LAV.O.15: Dokazi o projektih (število in izdatki), za katere se uporablja LAS, zunaj EKSRP (npr. iz drugih skladov EU ali nacionalnih skladov).</p> <p>LAV.R.12: Dokazi o operacijah (projektih), ki vključujejo prostovoljno delo.</p>	<p>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, letna poročila LAS in podatki o spremljanju in vrednotenju.</p> <p><i>Spremenljivka L922 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).</i></p> <p>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, razgovori.</p> <p>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, raziskave.</p>
<p>DU.E:1.02: Intervencije v okviru pristopa LEADER so omogočile, da so se opredelili in spodbudili novi nosilci projektov.</p>	<p>LAV.O.16: Število novih nosilcev projektov, ki jih je podprla LAS, za katere je bila odločilno, da je bila intervencija finančno podprta iz pristopa LEADER.</p>	<p>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, razgovori, raziskave.</p>

<p>Cilj je zbrati prizadevanja LAS, da se opredelijo novi nosilci projektov (tj. prvič v okviru EKSRP) in spodbudijo k izvajanju ukrepov, ki se brez pristopa LEADER ne bi izvajali, z merjenjem njihovega števila in pozitivnega dojetanja članov lokalne skupnosti o zmogljivosti LAS.</p>	<p>LAV.R.13: Dokazi o članih lokalne skupnosti na območju LAS, ki pozitivno dojemajo zmogljivost LAS, da opredeli nove nosilce projektov in okrepi njihovo vlogo.</p>	<p>Raziskave, fokusne skupine.</p>
<p>Ključni element, ki ga je treba oceniti: 2. Projekti, ki so dobro prilagojeni potrebam na območju LAS</p> <p><u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri se s strategijo LEADER in ukrepi LAS izpolnjujejo posebne lokalne potrebe in teritorialni cilji?</p>		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.E:2.01: S pristopom LEADER se izpolnjujejo posebne lokalne potrebe in teritorialni cilji, tako da omogoča projekte različnih vrst nosilcev projektov, s katerimi se vrednotijo posebne teritorialne prednosti in identitete.</p> <p>LAS lahko s pravilnim pristopom od spodaj navzgor bolje obravnavajo lokalne potrebe v primerjavi z drugimi intervencijami, ki se upravljajo centralno.</p>	<p>LAV.O.17: Število in delež operacij (projektov), ki jih izvajajo različne vrste nosilcev projektov.</p>	<p>Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke od L700 do L709 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).</p>
	<p>LAV.O.18: Število operacij (projektov), ki prispevajo k posamezni tipologiji potreb, opredeljenih v strategiji lokalnega razvoja, vključno z zelenim, digitalnim ali socialnim prehodom podeželja.</p>	<p>Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke od L800 do L810 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).</p> <p>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS.</p>
	<p>LAV.R.14: Odstotek operacij (projektov), s katerimi se vrednotijo edinstvene teritorialne prednosti (npr. socialne, kulturne, kulinarične, krajinske, naravne, okoljske).</p>	<p>Raziskave, fokusne skupine, zbirka podatkov o spremljanju LAS.</p>
	<p>LAV.I.10: Dokazi o operacijah (projektih), ki ustvarjajo koristi za skupnost in krepijo njeno identiteto.</p>	<p>Raziskave, fokusne skupine.</p>

Ključni element, ki ga je treba oceniti: 3. Projekti z inovativnimi elementi na lokalni ravni		
Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri so projekti LEADER inovativni v lokalnem okolju?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.E:3.01: S pristopom LEADER se spodbuja uvajanje/širjenje inovacij v lokalnem okolju.</p> <p><i>LAS in lokalni nosilci projektov izvajajo inovacije v zvezi s proizvodi, procesi, storitvami, organizacijske, tehnološke, socialne inovacije in inovacije v zvezi s poslovnimi modeli ter druge vrste inovacij, kot jih v vsakem lokalnem okolju opredelijo LAS ali po potrebi nacionalni ali regionalni organi.</i></p>	LAV.O.19: Število operacij (projektov), ki so inovativni v lokalnem okolju.	Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivka L710 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475).
	LAV.R.15: Odstotek izdatkov za inovativne operacije (projekte) glede na skupne izdatke.	Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS.
	LAV.R.16: Dokazi o inovacijah, proizvedenih na lokalni ravni kot odziv na (a) digitalne, (b) zelene, (c) gospodarske in (d) socialne izzive/prehode.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.I.11: Odstotek deležnikov v okviru pristopa LEADER, ki menijo, da ta pristop prispeva k ustvarjanju novih zamisli, proizvodov ali procesov na območju LAS, ki so inovativni v lokalnem okolju.	Raziskave, fokusne skupine.
Ključni element, ki ga je treba oceniti: 4. Trajnostni projekti		
Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri se s projekti LEADER dosegajo trajnostni rezultati?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
<p>DU.E:4.01: S projekti LEADER se dosegajo trajnostni rezultati.</p> <p><i>Trajnostnost v smislu tega, ali bo imela intervencija trajne finančne, gospodarske in socialne učinke in vplive na okolje ter v smislu trajnosti naložbe po koncu podpore.</i></p>	LAV.O.20: Število operacij (projektov), ki prispevajo h: (a) gospodarski, (b) okoljski in (c) socialni trajnostnosti.	Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, elektronski informacijski sistem za strateški načrt SKP, letna poročila LAS.
	LAV.R.17: Dokazi o operacijah (projektih), katerih trajnostnost se je na podlagi posvetovanja z LAS izboljšala.	Raziskave, fokusne skupine.
	LAV.R.18: Dokazi o operacijah (projektih), ki so trajnostni zaradi poznavanja lokalnih razmer.	Raziskave, fokusne skupine, razgovori.

5. Projekti, ki spodbujajo povezave med lokalnimi akterji

Vprašanje za vrednotenje: V kolikšni meri se s pristopom LEADER spodbujajo povezave med akterji (npr. partnerstva, mreže, skupno izvedeni projekti in druge vrste sodelovanja), ki brez njega ne bi obstajale?

Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
DU.E:5.01: Skupni projekti so vzpostavljeni ali se podpirajo. <i>Cilj je izmeriti število in delež operacij (projektov), ki delujejo v sinergiji in omogočajo sodelovanje.</i>	LAV.O.21: Število operacij (projektov) LEADER, ki delujejo v sinergiji (npr. različni projekti, ki zajemajo različne vidike, ali en projekt, ki zajema različne sektorje).	<i>Zbirka podatkov o spremljanju na ravni LAS, razgovori, letna poročila LAS.</i>
	LAV.R.19: Delež operacij (projektov) LEADER, s katerimi se je vzpostavilo sodelovanje v obliki mrež, partnerstev, skupno izvedenih projektov in drugih oblik sodelovanja/sinergij.	<i>Podatki za izvajanje spremljanja in vrednotenja. Spremenljivke L706, L708, L709 in L700 (npr. odstotki od L706/L700, L708/L700, L709/L700 (Priloga VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475), razgovori.</i>

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

5.4. Strukturne spremembe

Z vzorčnim okvirom vrednotenja strukturnih sprememb se lahko oceni, v kolikšni meri kombinacija vseh treh komponent dodane vrednosti pristopa LEADER prispeva k strukturnim spremembam na območju LAS (kot prikazuje tudi Slika 2: Pot do strukturnih sprememb na območju LAS).

Preglednica 7: Primer okvira vrednotenja strukturnih sprememb

Strukturne spremembe		
<u>Vprašanje za vrednotenje:</u> V kolikšni meri izvajanje strategije lokalnega razvoja z uporabo metode LEADER povzroča strukturne spremembe na območju LAS?		
Dejavniki uspeha (DU)	Kazalniki	Viri podatkov
DU.SC:1.01: Izvajanje strategije lokalnega razvoja z metodo LEADER povzroča strukturne spremembe v razsežnostih, ki jih ta strategija zajema.	LAV.I.12: Presoja deležnikov pristopa LEADER o njegovi zmogljivosti za izvajanje strukturnih sprememb v razsežnostih, na katere vpliva strategija lokalnega razvoja.	<i>Raziskave, fokusne skupine.</i>

<p>Z izvajanjem strategije lokalnega razvoja z metodo LEADER se ustvarja dodana vrednost v smislu socialnega kapitala, upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov. To pa ima širše vplive na območje LAS, tj. strukturne spremembe v smislu delovanja njenega gospodarstva, družbe in institucij, v skladu z razsežnostmi, na katere vpliva strategija lokalnega razvoja.</p>		
--	--	--

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

6 Pregled razpoložljivih virov podatkov/informacij

V tem poglavju so predstavljene informacije o obstoječih virih podatkov in vpogled v dodatne vire in način njihove uporabe.

Kakovost posameznega vrednotenja je odvisna od kakovosti pri njem uporabljenih podatkov in informaciji, na katerih temeljijo kazalniki, vključeni v okvir vrednotenja. Zato se predlaga, da OU/PA in LAS pridobijo dober pregled nad podatki in informacijami za kazalnike, ki jih izberejo pri vrednotenju dodane vrednosti pristopa LEADER. To bi bilo treba storiti v zgodnjih fazah programskega obdobja, po možnosti ko OU pripravljajo načrte vrednotenja strateških načrtov SKP (za obdobje 2023–2027). Slednji vsebujejo oddelek o podatkih in informacijah, ki lahko dobro pokaže, kateri podatki se lahko uporabijo in kateri niso na voljo in jih je treba zbrati.

Viri podatkov v predlaganem okviru vrednotenja spadajo v dve glavni kategoriji: (1) obstoječi viri podatkov za skupne podatke, ki jih bodo zbrale vse države članice, zlasti za spremenljivke/podatke za izvajanje spremljanja in vrednotenja iz Priloge VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475, in (2) dodatni viri podatkov na ravni LAS in OU/PA za podatke, ki niso zajeti v podatke za izvajanje spremljanja in vrednotenja.

Obstoječi viri podatkov se nanašajo na sisteme spremljanja za zbiranje podatkov za spremenljivke, povezane s stanjem LAS, in spremenljivke za dejavnosti LAS, kot so opisane v Prilogi VII k Izvedbeni uredbi (EU) 2022/1475. Čeprav obveznosti poročanja za te spremenljivke niso stalne ¹⁶, so lahko podatki na voljo kadar koli. Spremenljivke v zvezi z dejavnostmi LAS se lahko zlasti vključijo v vlogo za podporo in izmerijo od prvega plačila za določeno operacijo (projekt). Spremenljivke, povezane s stanjem LAS, so na ravni LAS na voljo kadar koli kot del njihove dokumentacije. OU lahko od

¹⁶ Podatke o dejavnostih LAS je treba sporočiti leta 2026 in leta 2030, podatki o stanju LAS pa se sporočijo samo enkrat, in sicer v letu, ki sledi izboru LAS.

LAS zahteva, da zagotovijo podatke o svojih članih (spremenljivke od L600 do L604) in organu odločanja (spremenljivke od L610 do L620) ne le ob izboru, temveč tudi med izvajanjem strategij lokalnega razvoja, in sicer tako pogosto, kot se skupaj dogovorijo (npr. enkrat letno).

Dodatni viri podatkov lahko vključujejo:

- zbirko podatkov o spremljanju na ravni LAS. To je zbirka podatkov, ki se vodi na ravni LAS in v kateri se evidentirajo operativni podatki o animacijskih dejavnostih in operacijah (projektih). O njej se bo treba dogovoriti po razpravah med LAS in OU/PU v zgodnjih fazah programskega obdobja, da se bodo lahko podatki zbirali od začetka. V Prilogi 2 je primer zbirke podatkov o spremljanju na ravni LAS;
- letna poročila LAS. To so podatki, ki jih je mogoče pridobiti iz zbirke podatkov na ravni LAS, dopolnjeni z drugimi kvalitativnimi informacijami in ugotovitvami vrednotenja na ravni LAS;
- evidence/podatki o spremljanju v OU/OP se nanašajo na podatke, ki se zbirajo in hranijo na ravni OU/OP, s katerimi se dokumentirata upravljanje in nadzor intervencij v okviru pristopa LEADER;
- raziskave, razgovori, fokusne skupine, študije primerov se nanašajo na primarne podatke, ki jih izvajalci vrednotenja zberejo pri izvajanju vrednotenja dodane vrednosti pristopa LEADER.
 - Pri raziskavah se sistematično zbirajo podatki in informacije na podlagi stališč ključnih deležnikov, npr. osebja LAS, organa odločanja LAS, reprezentativnega vzorca članov LAS. Tako se lahko pridobijo kakovostnejše informacije o kazalnikih rezultata in vpliva. Primeri vprašanj v raziskavi so navedeni v vseh podatkovnih listih kazalnikov v Prilogi 1, v katerih so kot metoda zbiranja podatkov predlagane raziskave.
 - Fokusna skupina je kvalitativna raziskovalna metoda, pri kateri majhna skupina (npr. 6 do 10) izbranih ljudi (tj. na podlagi določenih meril) v vodenem okolju odgovarja na vnaprej določena vprašanja. Fokusne skupine so zelo primerne, da se spoznavajo različna stališča o temah in z vprašanji pridobivajo poglobljene kvalitativne informacije. Ne bi jih smeli zamenjevati z delavnico, katere cilj je doseči skupno sprejet sklep.
 - S študijami primerov se lahko poglobi analiza komponent dodane vrednosti pristopa LEADER. Z njimi se zbirajo informacije in podatki, ki dopolnjujejo

tiste, ki jih zagotavljajo uprave LAS, in lahko prispevajo k predstavitvi nekaterih glavnih dosežkov v smislu dodane vrednosti.

- Elektronski informacijski sistem za strateški načrt SKP se nanaša na elektronski sistem iz člena 130 Uredbe (EU) 2021/2115.

Del IV

Razlaga rezultatov

7 Kako razlagati rezultate vrednotenja dodane vrednosti v okviru pristopa LEADER

To poglavje zagotavlja vpogled v to, kaj je treba upoštevati pri razlagi dokazov, pridobljenih s kazalniki in povezanimi dejavniki uspeha, ter s tem odgovoriti na vprašanja za vrednotenje.

Z informacijami, zbranimi s kazalniki, povezanimi z dejavniki uspeha, bo lažje odgovoriti na vprašanja za vrednotenje o oceni različnih komponent dodane vrednosti pristopa LEADER. Dejavniki uspeha kažejo pričakovano spremembo in njeno smer (povečanje, zmanjšanje, nespremenjeno). Vrednosti kazalnikov zagotavljajo dokaze za oceno, ali so bile dosežene pričakovane spremembe v smislu različnih elementov socialnega kapitala, upravljanja ter boljših rezultatov in vplivov. V spodnjih preglednicah je prikazano, kaj je treba upoštevati pri razlagi dokazov, zagotovljenih s kazalniki in povezanimi dejavniki uspeha, da bi odgovorili na vprašanja za vrednotenje.

7.1. Izboljšanje socialnega kapitala

Preglednica 8: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z mrežami

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z mrežami	
<p>Mreže:</p> <p>V kolikšni meri prístup LEADER prispeva h kakovostnim interakcijam in mreženju med zadevnimi akterji?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabijo trije dejavniki uspeha, ki se nanašajo na mreženje in interakcije (a) med člani LAS, (b) med lokalnimi akterji na območju LAS in (c) z akterji/deležniki zunaj območja LAS.</p> <p>Formalne in neformalne mreže na lokalni ravni, v katere so vključeni predstavniki javnega in zasebnega sektorja, so v središču načela partnerstva pristopa LEADER. Zaradi raznolikosti članov LAS v teh mrežah ali njihove heterogenosti je reprezentativnost različnih kategorij lokalnih akterjev v LAS večja. Višja kot je torej vrednost indeksa raznolikosti mreže (LAV.R.01), boljša je kakovost mreže med člani LAS. Če poleg tega tudi veliko članov LAS meni, da se je med njimi razvila kakovostna kultura sodelovanja (LAV.I.01), lahko to pomeni, da bi se lahko mreža LAS ohranila tudi v prihodnosti. Visoke vrednosti teh kazalnikov (LAV.R.01 in LAV.I.01) kažejo, da sta mreženje in sodelovanje strukturno vključena v socialne interakcije lokalnih deležnikov, kar pomeni višji in trajnejši strukturni socialni kapital LAS. Če so visoke le vrednosti kazalnika LAV.R.01, lahko to pomeni, da se je začel v LAS kopičiti strukturni socialni kapital, morebitna trajnost tega kapitala pa še vedno ni jasna.</p> <p>Kar zadeva mreženje med deležniki na območju LAS, se ljudje s sodelovanjem v projektih LEADER medsebojno povezujejo. To prikazujeta število skupno izvedenih operacij (projektov) (LAV.O.02) in število udeležencev v njih (LAV.O.03). To lahko prispeva k večjemu</p>

	<p>udejstvovanju v življenju v skupnosti s sodelovanjem v lokalnih skupinah, kar dokazujejo udeleženci v projektih LEADER, ki izboljšujejo svojo sposobnost organiziranja v družbene skupine in vključevanja v skupnost (LAV.R.02). Udejstvovanje ljudi v lokalnih skupinah pa prispeva k boljši socialni interakciji (LAV.I.02).</p> <p>Kar zadeva mreženje z akterji zunaj območja LAS, se lahko zaradi sodelovanja članov LAS v drugih mrežah ter interakcij in na novo vzpostavljenega sodelovanja povečata število in kakovost zunanjih mrež, s katerimi je povezana LAS. Sodelovanje v medregionalnih (LAV.O.04) in nadnacionalnih (LAV.O.05) projektih prispeva k temu, da lahko LAS „zajezi“ zunanje navdihe in trge. Poleg tega se z medregionalno/mednarodno izmenjavo prispeva k izmenjavi zamisli in spodbujajo spretnosti za razvoj novih zamisli. Zato lahko sodelovanje v medregionalnih in nadnacionalnih projektih ter pogoste interakcije LAS z drugimi prispevajo k okrepitvi mrež, bolj strateškim odnosom in na splošno kakovostnejšemu sodelovanju, kar dokazuje kakovost interakcij med LAS in drugimi (zunanji) akterji (LAV.R.03). Bolj kot LAS torej sodeluje v drugih mrežah, projektih (operacijah) in mednarodnih izmenjavah, verjetneje je, da bo lahko imela koristi od izmenjave izkušenj.</p>
<p>Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z medsebojno podporo in zaupanjem</p>	
<p>Medsebojna podpora in zaupanje:</p> <p>V kolikšni meri je pristop LEADER prispeval k medsebojni podpori in zaupanju v LAS in lokalni skupnosti?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, ki se nanaša na raven medsebojne podpore in zaupanja v LAS in lokalni skupnosti na območju LAS.</p> <p>Načeli območnega pristopa in pristopa od spodaj navzgor pristopa LEADER sta podlaga za krepitev zaupanja. Člani lokalne skupnosti sodelujejo pri pripravi strategije lokalnega razvoja ter razvijajo zaupanje v LAS in zmožnost sodelovanja pri doseganju skupnih ciljev v tem procesu.</p> <p>Z obstojem zaupanja v LAS (LAV.O.06), tj. med osebjem LAS, njegovim organom odločanja in člani, se zmanjšuje število sporov, morebitni spori pa se rešujejo hitreje. Poleg tega se z odprtim dialogom, preglednostjo postopka odločanja, sprejemanjem novih vizij in stalnim spremljanjem dejavnosti LAS olajšuje nastanek družbenega zaupanja med člani LAS.</p> <p>Iz visoke ravni zaupanja lokalne skupnosti v LAS (LAV.R.04) so razvidni boljši dialog, preglednost in usklajevanje pri izvajanju dejavnosti LAS. Z visoko ravni zaupanja se podpira tudi vzpostavljanje gospodarskih odnosov in utira pot izboljšanju gospodarske uspešnosti.</p> <p>Spremembe v zaupanju lokalne skupnosti v LAS (LAV.I.03) so lahko pozitivne ali negativne. Če so pozitivne, kažejo, da LAS in njene dejavnosti ustvarjajo dodano vrednost v smislu zaupanja, če pa so negativne, kažejo, da so potrebne izboljšave, da bo lahko LAS zaupanja vreden deležnik v procesu lokalnega razvoja.</p>

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s skupnimi miselnimi modeli in prepričanji	
<p>Skupni miselni modeli in prepričanja:</p> <p>V kolikšni meri pristop LEADER prispeva k skupnim miselnim modelom, vrednotam in prepričanjem?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan z zmogljivostjo LAS, da v LAS in na območju LAS spodbuja skupno vizijo območja LAS, teritorialne identitete, skupne cilje, vrednote in/ali prepričanja.</p> <p>Z vključevanjem članov lokalnih skupnosti v mreže in projekte sodelovanja se izboljšuje njihovo skupno razumevanje socialnih težav ter povečujeta njihova solidarnost in naklonjenost vključevanju prikrajsanih skupin, žensk in mladih v projekte sodelovanja. Tako bi se povečala skupna družbena ozaveščenost (LAV.O.07).</p> <p>Poleg tega več kot je dokazov o skupnih vrednotah v okviru sodelovanja in skupnih projektov (LAV.R.05), večja je možnost izboljšanja lokalne identitete in prispevka k skupni viziji območja, njegovih prebivalcev in virov. Če tudi številni udeleženci v projektih LEADER in člani lokalne skupnosti menijo, da so ukrepi LAS vplivali na izboljšanje lokalne identitete in podobe območja LAS (LAV.I.04), to pomeni, da je LAS prispevala k skupnim miselnim modelom in prepričanjem ter s tem h kreptivi socialnega kapitala na tem območju.</p>

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

7.2. Izboljšanje upravljanja

Preglednica 9: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z lokalnim upravljanjem

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z lokalnim upravljanjem	
<p>Lokalno upravljanje:</p> <p>V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER prispevalo k vzpostavitvi procesov in mehanizmov, ki jih usklajuje in animira LAS, da bi se zagotovila participativno, pregledno in vključujoče odločanje ter močna vključenost skupnosti v razvoj in izvajanje strategije?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabijo štirje dejavniki uspeha, ki se nanašajo na (a) vključenost v odločanje, (b) razvoj upravnih in tehničnih spretnosti med člani, organom odločanja in osebjem LAS, (c) izvajanje animacijskih dejavnosti ter (d) komunikacijo v LAS in z lokalno skupnostjo.</p> <p>Načeli območnega in partnerskega pristopa, ki se uporabljata v pristopu LEADER, kažeta, da so člani lokalne skupnosti prek LAS vključeni v proces lokalnega razvoja. To je mogoče ponazoriti z raznolikostjo sestave organa odločanja LAS (LAV.O.08). Zaradi odprtosti in vključevalnosti LAS lahko sodelujejo novi člani in akterji skupnosti, že izvoljeni/imenovani člani organa odločanja pa lahko pridobijo mnenja članov lokalne skupnosti na tem območju.</p> <p>Večje število dokazov o postopkih LAS, ki olajšujejo vključevanje lokalne skupnosti (LAV.R.06), je posledica prizadevanj LAS za bolj odprto in vključujočo strukturo upravljanja. Iz različnih vrst dokazov je mogoče pridobiti različne sklepe, na primer:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • pisni statuti, vključno z vidiki, povezanimi z mobilnostjo pri odločanju (npr. rotacija članstva v organu odločanja), so prvi pogoj za vključitev novih skupin članov/akterjev skupnosti; • s sejami generalne skupščine se povečujejo možnosti, da sodelujejo novi člani/akterji skupnosti in da že izvoljeni/imenovani člani organa odločanja pridobijo mnenja ljudi na ozemlju; • s širšo udeležbo različnih skupin se bo verjetneje okrepila legitimnost in spodbudilo reševanje sporov, saj bodo različna stališča že zgodaj vključena; • pomoč, ki jo osebe LAS zagotavlja organu odločanja pri vključevanju novih članov, lahko prispeva k temu, da osebe, skupine članov in organizacije članic najdejo oporo v LAS. <p>Z vključujočo sestavo organa odločanja LAS, ki ima zanesljive postopke za nadaljnje olajšanje vključevanja, se povečuje verodostojnost LAS, kar se lahko kaže v tem, da lokalna skupnost LAS pozitivneje dojema (LAV.I.05).</p> <p>Člani, odbor za odločanje in osebe LAS za učinkovito upravljanje struktur lokalnega upravljanja potrebujejo posebne upravne in tehnične spretnosti. S sodelovanjem na dogodkih krepitve zmogljivosti ali usposabljanja ter v različnih dejavnostih LAS, kot so razvoj strategij lokalnega razvoja, upravljanje in animacijske dejavnosti (LAV.O.09), v skladu z načelom od spodaj navzgor pristopa LEADER se pridobivajo nove ali boljše spretnosti. Večje število dokazov o boljših upravnih (LAV.R.07) in tehničnih (LAV.R.08) spretnostih osebja, organa odločanja in članov LAS kaže na večjo zmogljivost LAS in njenih članov, da kakovostneje podprejo procese lokalnega razvoja.</p> <p>LAS te boljše spretnosti omogočajo, da izvaja animacijske dejavnosti (LAV.O.10), ki zajemajo vse lokalne deležnike. Višje ravni dokazov o animacijskih dejavnostih in podpori prijaviteljem in upravičencem (LAV.R.09) kažejo, da obstaja več možnosti, da bo to spodbudilo člane lokalnih skupnosti k sodelovanju pri izvajanju strategije lokalnega razvoja. Učinkovitejša kot so prizadevanja LAS za animacijo in spodbujanje lokalnih deležnikov, več je novih prijaviteljev za sodelovanje v strategiji lokalnega razvoja (LAV.I.06).</p> <p>Učinkovita komunikacija deluje sinergijsko z animacijskimi dejavnostmi zaradi zagotovitve, da bo več članov lokalne skupnosti spodbujenih, da bi s svojimi projekti sodelovali pri izvajanju strategije lokalnega razvoja. Poleg tega bodo komunikacijske in animacijske dejavnosti lokalni skupnosti omogočile, da izrazi svoje mnenje in postane del lokalnega upravljanja. Zaradi večjega števila dokazov o komunikacijskih dejavnostih (LAV.O.12) na ravni LAS in večjega števila LAS z ustreznimi dokumenti v zvezi z njihovimi dejavnostmi, ki so na voljo na spletišču (LAV.O.11) na ravni strateških načrtov SKP, se bo povečal odstotek</p>
--	---

	<p>članov lokalne skupnosti, ki poznajo pristop LEADER, vlogo lokalnih akcijskih skupin in strategije lokalnega razvoja (LAV.R.10).</p> <p>Večja kot je ozaveščenost o pristopu LEADER in njegovem izvajanju ter bolj kot člani/akterji lokalne skupnosti izvajajo projekte in/ali imajo priložnost oblikovati postopke lokalnega upravljanja, bolj prepoznavna je vloga EU pri krepitvi vloge lokalnih skupnosti (LAV.I.07). Učinkovit izraz dejavnosti LAS in rezultati, doseženi z izvajanjem strategije lokalnega razvoja, se lahko kažejo v večjem številu dokazov, da je LAS po mnenju lokalne skupnosti verodostojna institucija in pospeševalka lokalnega razvoja (LAV.I.08).</p>
--	---

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z upravljanjem na več ravneh

<p>Upravljanje na več ravneh:</p> <p>V kolikšni meri je izvajanje pristopa LEADER prispevalo k vzpostavitvi postopkov in mehanizmov sodelovanja med OU/PA, regionalnimi organi, mrežami in LAS, ki temeljijo na standardih na ravni EU, da bi se okrepila vloga LAS ter izboljšale njihove zmogljivosti odločanja, upravljanja in prevzemanja odgovornosti?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan z usklajevanjem in komunikacijo med LAS in drugimi ravnmi upravljanja.</p> <p>Načelo mreženja pristopa LEADER pomeni, da so LAS vključene v vertikalne postopke odločanja (upravljanje na več ravneh). Obseg te vključenosti je mogoče prikazati s številom in vrsto interakcij med OU/PA in LAS (LAV.O.13). To sodelovanje pri upravljanju na več ravneh krepi vlogo LAS in njihove zmogljivosti odločanja. Dokazi o izboljšavah so število in kakovost interakcij med OU/PA/nacionalno mrežo SKP in LAS ali njihovimi predstavniki (LAV.R.11) z izboljšavami in poenostavitvami sistemov, pravil in postopkov ter dejavnostmi, ki izboljšujejo komunikacijo in usklajevanje in kažejo na močnejše povezave med temi različnimi ravnmi upravljanja (LAV.I.09). Zaradi okrepljenih povezav in usklajevanja lahko osebje OU/PA in LAS prispeva k boljšemu izvajanju.</p>
--	--

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

7.3. Boljši rezultati in vplivi

Preglednica 10: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z večjim finančnim vzvodom

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z večjim finančnim vzvodom	
<p>Večji finančni vzvod:</p> <p>V kolikšni meri se s pristopom LEADER ustvarja finančni vzvod?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabita dva dejavnika uspeha, ki se nanašata na (a) spodbujanje dodatnih naložb ali dejavnosti na območju LAS, ki niso financirane neposredno iz pristopa LEADER, ter (b) opredelitev in spodbujanje novih nosilcev projektov.</p> <p>S strategijami lokalnega razvoja se ustvarja učinek vzvoda zaradi strateškega usmerjanja v primerjavi s prispevkom priložnostnih vlog k lokalnemu razvoju (ki niso v strateškem okviru). Ta učinek finančnega vzvoda se lahko kaže v ravni dodatnih sredstev, vloženih v strategijo</p>

	<p>lokalnega razvoja, da bi se ujemala s financiranjem iz EKSRP (LAV.O.14), pa tudi v dokazih o projektih, za katere se LAS uporablja, zunaj EKSRP (LAV.O.15) zaradi spretnosti in zmogljivosti, pridobljenih s sodelovanjem v dejavnostih pristopa LEADER. Druga razsežnost dodatnih virov je prostovoljno delo (LAV.R.12) lokalnih nosilcev projektov in skupnosti zaradi animacijskih dejavnosti LAS in izvajanja strategije lokalnega razvoja.</p> <p>Še en izraz večjega finančnega vzvoda izhaja iz opredelitve in spodbujanja novih nosilcev projektov. Z načelom od spodaj navzgor pristopa LEADER je mogoče doseči člane lokalnih skupnosti, ki so bolj seznanjeni z lokalnimi potrebami. Poleg tega bodo animacijske in komunikacijske dejavnosti LAS omogočile, da bodo morebitni upravičenci iz lokalne skupnosti dobro obveščeni in spodbujeni, da zaprosijo za podporo. S temi dejavnostmi lahko novi nosilci projektov tudi izboljšajo prvotni predlog in/ali prispevajo k hitrejšemu izvajanju svojih projektov (operacij). Večje število novih nosilcev projektov, ki jih je podprla LAS, za katere je bila odločilna finančna podpora intervencije v okviru pristopa LEADER (LAV.O.16), kaže na večji finančni vzvod. Kot posledica stalnih prizadevanj LAS, da bi se sistematično opredelili in spodbujali novi nosilci projektov, bi se lahko med lokalnimi deležniki bolj uveljavilo dojemanje, da je bila zmogljivost LAS za izkoriščanje lokalnega znanja izboljšana (LAV.R.13).</p>
Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s projekti, ki so dobro prilagojeni potrebam območja LAS.	
<p>Projekti, ki so dobro prilagojeni potrebam območja LAS:</p> <p>V kolikšni meri se s strategijo LEADER in ukrepi LAS izpolnjujejo posebne lokalne potrebe in teritorialni cilji?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan z izpolnjevanjem lokalnih potreb in teritorialnih ciljev.</p> <p>S pristopom LEADER, ki temelji na območnem pristopu in pristopu od spodaj navzgor, se zagotavlja, da so v strategiji lokalnega razvoja upoštevane potrebe lokalnih območij in njihovih skupnosti. Izvajanje projektov (operacij) s strani različnih nosilcev projektov (LAV.O.17), ki bolje vedo, kako se lahko z lokalnimi prednostmi izpolnjujejo ugotovljene potrebe (LAV.O.18), bo s tem kot izhodiščem prispevalo k povečanju deleža projektov, ki temeljijo na teritorialnih prednostih in izpolnjujejo posebne potrebe območja LEADER (LAV.R.14). Več kot je projektov, ki jih na podlagi teritorialnih prednosti izvajajo različni nosilci projektov, očitneje je, da se s pristopom LEADER spodbuja identiteta skupnosti (LAV.I.10).</p>
Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s projekti z inovativnimi elementi na lokalni ravni.	
<p>Projekti z inovativnimi elementi na lokalni ravni:</p> <p>V kolikšni meri so projekti LEADER</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan z uvajanjem in razširjanjem inovacij na območju LAS.</p> <p>Z načelom inovativnosti pristopa LEADER se zagotavlja, da se na lokalni ravni izvajajo različne vrste inovacij (npr. socialne ali tehnološke inovacije ali inovacije v zvezi s procesi ali storitvami). Poleg tega načeli mreženja</p>

<p>inovativni v lokalnem okolju?</p>	<p>in teritorialnega sodelovanja pomenita, da je lahko sodelovanje v različnih mrežah in projektih teritorialnega sodelovanja vir navdiha za ustvarjanje novih zamisli, ki jih je mogoče v lokalnem okolju preoblikovati v inovativne projekte. To je mogoče ponazoriti s številom projektov, ki so inovativni v lokalnem okolju (LAV.O.19). Dokazi o večjem deležu inovativnih projektov zaradi pristopa LEADER (LAV.R.16) kažejo, da ima ta pristop večjo zmožnost za ustvarjanje inovacij na lokalni ravni (LAV.I.11).</p>
<p>Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s trajnostnimi projekti.</p>	
<p>Trajnostni projekti: V kolikšni meri se s projekti LEADER dosegajo trajnostni rezultati?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan s trajnostnostjo rezultatov projektov.</p> <p>Z območnim pristopom in pristopom od spodaj navzgor pristopa LEADER se spodbujajo projekti, ki temeljijo na teritorialnih vidikih in lokalnem znanju ter imajo večjo možnost, da bi bili bolj trajnostni v gospodarskem, okoljskem ali socialnem smislu (LAV.O.20). Iz dokazov o projektih, ki so bili izboljšani na podlagi posvetovanja z LAS (LAV.R.17) ali ki jih lokalni akterji zaradi poznavanja lokalnih razmer štejejo za bolj trajnostne (LAV.R.18), so lahko razvidna prizadevanja LAS za povečanje predvidene trajnosti projektov, financiranih iz pristopa LEADER, in njihovi učinki.</p>
<p>Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s projekti, ki spodbujajo povezave med lokalnimi akterji.</p>	
<p>Projekti, ki spodbujajo povezave med lokalnimi akterji: V kolikšni meri se s pristopom LEADER spodbujajo povezave med akterji (npr. partnerstva, mreže, skupno izvedeni projekti in druge vrste sodelovanja), ki brez njega ne bi obstajale?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan s spodbujanjem in izvajanjem skupnih projektov.</p> <p>Z načeloma partnerstva in večsektorskega povezovanja pristopa LEADER se zagotavlja, da so koristi projektov širše razširjene prek mrež partnerjev. S pravilno uporabo celostnega, večsektorskega pristopa in sodelovanja se lahko spodbujajo konkretne in funkcionalne povezave med podeželskimi akterji ter ustvarijo sinergije na ravni projektov in med deležniki pristopa LEADER, vključenimi v različne projekte. To se bo pokazalo v večjem številu projektov, ki delujejo v sinergiji (LAV.O.21).</p> <p>Več skupnih medsektorskih projektov se izvaja, večja je verjetnost, da se s pristopom LEADER krepijo povezave med člani/akterji lokalnih skupnosti v obliki mrež, partnerstev, skupno izvedenih projektov in drugih oblik sodelovanja (LAV.R.19).</p>

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

7.4. Strukturne spremembe

Preglednica 11: Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi z zmogljivostjo pristopa LEADER, da na območju LAS povzroči strukturne spremembe

Kaj je treba upoštevati pri razlagi rezultatov v zvezi s strukturnimi spremembami.	
<p>Strukturne spremembe:</p> <p>V kolikšni meri izvajanje strategije lokalnega razvoja z uporabo metode LEADER povzroča strukturne spremembe na območju LAS?</p>	<p>Pri odgovoru na to vprašanje za vrednotenje se uporabi dejavnik uspeha, povezan z izvajanjem strategije lokalnega razvoja z metodo LEADER. S tem dejavnikom se meri, v kolikšni meri so na območju LAS povzročene strukturne spremembe, ki so posledica skupnih učinkov dodane vrednosti izvajanja vseh projektov strategije lokalnega razvoja z metodo LEADER.</p> <p>Za to se uporablja kazalnik učinka LAV.I.12. To je vprašanje, ki se nanaša na stopnjo vpliva, zato je primeren le kazalnik učinka. V kazalnik učinka so na podlagi kvalitativne raziskave zajeta mnenja deležnikov o tem, v kolikšni meri so združeni projekti LAS prispevali k različnim razsežnostim strategije lokalnega razvoja: gospodarski, socialni, okoljski/prostorski in medsektorski vidiki. Da bi razumeli rezultate tega kazalnika, je treba najprej opredeliti, katere posebne razsežnosti so zajete v strategijo lokalnega razvoja.</p> <p>Višja kot je vrednost tega kazalnika, večji je skupni učinek komponent dodane vrednosti pristopa LEADER za povzročanje strukturnih sprememb na območju LAS v posebnih razsežnostih, ki jih obravnava strategija lokalnega razvoja. Posamezni odgovori na vprašanja raziskave lahko pokažejo tudi, v kolikšni meri pristop LEADER posebej prispeva k določenim vrstam strukturnih sprememb na območju LAS, ki se analizira.</p> <p>Poleg tega lahko dodatne informacije iz opisnih statističnih podatkov (če so na voljo na lokalni/regionalni ravni), ki kažejo gibanja/razvoj ključnih strukturnih sprememb, povezanih na primer s prebivalstvom, zaposlenostjo/brezposelnostjo ali revščino/socialno izključenostjo, pripomorejo k nadaljnji umestitvi informacij, pridobljenih s kazalnikom učinka LAV.I.12.</p> <p>Vendar je treba pri razlagi rezultatov upoštevati, da prispevka dodane vrednosti pristopa LEADER k strukturnim spremembam ni mogoče zlahka pripisati temu pristopu ali da lahko obstajajo tudi drugi dejavniki posredovanja.</p>

Vir: Pripravila Evropska služba za pomoč uporabnikom pri vrednotenju SKP (2024).

EU CAP Network *supported by*

European Evaluation Helpdesk for the CAP

Rue Belliard 12, 1040

Brussels, Belgium

+32 2 808 10 24

evaluation@eucapnetwork.eu

Funded by
the European Union